

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
UNIVERZA V LJUBLJANI

UDK 3
ISSN 0040-3598

EORIJA

N

RAKSA
DRUŽBOSLOVNA REVIJA

IZTOK SIMONITI

DIPLOMATSKO PRAVO

TEORIJA IN PRAKSA

DRUŽBOSLOVNA REVIIJA

POSEBNA IZDAJA

JULIJ 1994, UDK 3, ISSN 0040-3598

USTANOVITELJ IN IZDAJATELJ:

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

UREDNIŠKI KOLEGIJ:

Ivan Bernik, Marjan Brezovšek, Ivan Hvala, Stane Južnič, Ljubica Jelušič, Zdravko Mlinar, France Vreg

ODGOVORNI UREDNIK:

France Vreg

POMOČNIK ODGOVORNEGA UREDNIKA:

Ivan Hvala

SEKRETARKA REDAKCIJE:

Irma Vidmar-Vozelj

LEKTORICI:

Majda Tome, Sonja Cestnik-Zadnek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:

61000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5, tel.: 341-589 in 168-1461 int. 232

Cena tega zvezka v prosti prodaji je 1.000,00 SIT.

ŽIRO RAČUN:

50102-603-48090 Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, za revijo Teorija in praksa

TISK:

DELO Tiskarna, Ljubljana, Dunajska 5

V slovenski jezik sta prvič prevedeni konvenciji o diplomatskih in konzularnih odnosih s pripadajočimi protokoli. Uvodno študijo o diplomatskem pravu je pripravil dr. Iztok Simoniti, ki je obe konvenciji tudi prevedel.

Na področju mednarodnega prava je diplomatstvo doseglo najvišjo stopnjo kodifikacije. Brez poznavanja, pri čemer mislimo na sposobnost razumevanja in delovanja v okviru teh osnovnih instrumentov zunanje politike, tudi ni prave diplomacije.

Z natisnjenimi prevodi je opravljen prvi korak k predstavitvi temeljnih mednarodnih dokumentov, ki jih mora imeti vsak narod in država v svojem jeziku. Revija Teorija in praksa bo tudi v prihodnje spodbujala prevajanje mednarodnih listin s področja diplomatskega prava ter strokovne razprave praktikov in teoretikov.

Uredništvo

Iztok Simoniti

DIPLOMATSKO PRAVO

Ljubljana 1994

KAZALO

I.

Iztok Simoniti

DIPLOMATSKO PRAVO

II.

DUNAJSKA KONVENCIJA O DIPLOMATSKIH ODNOSIH

Protokol s fakultativnim podpisovanjem o obveznem reševanju sporov

Protokol s fakultativnim podpisovanjem pri pridobivanju državljanstva

III.

DUNAJSKA KONVENCIJA O KONZULARNIH ODNOSIH

IZTOK SIMONITI*

Diplomatsko pravo

I.

Evolucija in kodifikacija

1. Zgodovinske opombe
2. Evolucija diplomatskih in konzularnih funkcij v Evropi
 - Karierni diplomati
 - Karierni konzuli
3. Kodifikacija diplomatskega prava
4. Kodifikacija konzularnega prava
5. Kodifikacija v Združenih narodih
 - Komisija za mednarodno pravo
 - Konvencija o diplomatskih odnosih
 - Konvencija o konzularnih odnosih
6. Sprejete konvencije v OZN in Svet Evrope
7. Slovenija in pravno nasledstvo
8. Nekatere opombe in problemi
 - Komisija za mednarodno pravo
 - Protokol o pravnem položaju diplomatskega kurirja in diplomatske pošte
 - Sedanje razvojne smeri na konzularnem področju

II.

Definicija in vsebina diplomatskega prava

1. Organi mednarodnih subjektov
2. Diplomatski postopki
3. Diplomatske strukture

III.

Globalizacija zahodnega koncepta diplomacije

I.

EVOLUCIJA IN KODIFIKACIJA

1. Zgodovinske opombe

Razvoj sodobnega diplomatskega prava in njegove razvojne etape – od klasične, tradicionalne in moderne – različni avtorji seveda različno opisujejo.

* Dr. Iztok Simoniti, Ministrstvo za zunanje zadeve RS, doc. na FDV.

Diplomatsko pravo se kot sistem obvezujočih pravil oblikuje vedno šele potem, ko praksa potrdi praktično učinkovitost in politično sprejemljivost določenega ravnanja. Skratka, ko praksa postane metoda. Zato je evoluciji diplomatskih metod ves čas tesno za petami »pravo«, ki določeno ravnanje sankcionira bodisi kot pravilo, običaj ali zakon. V najširšem smislu »pravo« razumemo kot zapoved, ki ji sledi sankcija, če je le-ta prekršena. Kot pri drugih družbenih vedah je tudi v razvoju diplomatskega prava skozi stoletja jasno razpoznavna t.i. zahodna civilizacijska črta. To je razvoj od antične Grčije, Rima, Bizanca, oblikovanja Evrope, nastanka nacionalnih držav in modernega sveta. Mislimo na prevlado razvojnega koncepta zahodne civilizacije, o čemer več na koncu razprave.

V tem razvojnem loku se diplomatske in konzularne metode ter diplomatsko in konzularno pravo niso razvijali linearno, temveč so značilna tudi obdobja stoletnega molka in mraka katoliške srednjeveške Evrope. Tako metode kot pravo niso imele splošne narave – do njihovega postopnega posplošenja je prišlo šele v desetletjih po drugi svetovni vojni. Evolucija je bila torej počasna in neenakomerna.

2. Evolucija diplomatskih in konzularnih funkcij

Zdi se, da je mogoče najverneje spoznati organizacijo, strukturo, raven in vrsto odnosov med posameznimi političnimi entitetami (državami ali drugimi nosilci politične moči v nekem obdobju), če preučujemo veljavna pravila tistega zgodovinskega obdobja. To so pravila o pošiljanju, sprejemanju, varstvu, privilegijih in imunitetah, torej o statusu diplomatskih in konzularnih agentov. Evoluciji diplomatskih in konzularnih metod potekata pretežno samostojno, saj so zgodovinske korenine in razlogi enih in drugih različni.

Šele v 15. stoletju, ko so italijanske mestne državnice začele pošiljati in sprejemati stalne diplomatske predstavnike, se je diplomacija v Evropi postopoma uveljavila kot poklic. Z nastankom moderne nacionalne države v 16. in 17. stoletju pa so diplomatske in konzularne misije dobile tiste vsebine in oblike, ki so se v bistvenih črtah obdržale vse do danes.

Bolj ali manj stalno ponavljajoča se praksa držav je utrdila veljavnost številnih pravil ravnanja v diplomaciji. Ugledni mednarodni pravniki, kot so Gentilis, Grotius, Bynkershoek in Vattel, so oblikovali vrsto pravil, ki so postopoma postala norme diplomatskega in konzularnega prava. Nekatera od teh pravil pa so postala najprej del domačega prava posameznih držav. Znan je npr. t.i. Diplomatic Privileges Act, sprejet v Angliji l. 1708 v času kraljice Ane. Druga pravila so postala sestavni del mednarodnih sporazumov, posebno tistih o konzularnih odnosih konec 18. stoletja.

Institucija diplomata – karierni diplomati

Od pošiljanja prvih stalnih diplomatskih misij v 15. stoletju pa do sklenitve prvega mednarodnega sporazuma, s katerim so države uredile pravni status in vzpostavile profesionalna pravila, so bila potrebna še štiri stoletja. Šele na Dunajskem kongresu leta 1815 se je s t.i. Dunajskim pravilnikom diplomatska služba priznala kot poklic, različen od tistega, ki ga opravljajo politiki in državniki. Torej kot poklic, ki ima svoja lastna pravila, običaje in navade.

Dejstvo, da so evropske države sprejele diplomacijo kot poklic, je vsekakor posledica spoznanja, da je mogoče oblikovati zunanjo politiko na temelju poročil, ocen ali analiz, ki jih naredijo posebej za to usposobljeni »civil servants« – diplomati. Prav tako je odločitev o diplomaciji kot samostojnem poklicu posledica spoznanja, da lahko zunanjo politiko – potem ko je enkrat že oblikovana – najučinkoviteje izvajajo tisti, ki so za to usposobljeni, to je poklicni diplomati.¹

Skoraj vse vodilne države Evrope so po letu 1815 uveljavile prakso, po kateri je diplomatska služba znotraj državne administracije samostojna. Pri tem je ministrstvo za zunanje zadeve postopoma postalo glavni organ meddržavnega komuniciranja. Tako diplomacija dokončno postane samostojen poklic s svojo hierarhijo in pravili, ki v kasnejših desetletjih – praktično šele v drugi polovici 20. stoletja – prerastejo v mednarodne konvencije in nekakšno mednarodno framazonstvo. Slednje v smislu izrazito poklicne mednarodne solidarnosti med diplomati. Prava vrednost te solidarnosti – ki je del diplomatske etike – se praviloma pokaže prav v kočljivih in problematičnih položajih.²

Institucija konzula – karierni konzuli

Institucija konzula, ki je mnogo starejša od institucije stalnih diplomatskih misij, je nastala kot posledica mednarodne trgovine. Že v antiki so trgovci potovali v daljne dežele, ki so imele povsem drugačen pravni sistem in običaje. Zato so se že tedaj postavljale zahteve, da spore med tujci in trgovci rešujejo sodniki, ki jih dve stranki izbereta, in to v skladu s pravom obeh držav.

Po razpadu rimskega imperija (476) je mnogo tujcev – predvsem trgovcev – ostalo v Konstantinoplu (Bizancu) in drugih mestih Srednjega vzhoda. Tako so se trgovci, ki so prišli iz istih mest ali držav, naseljevali v istih mestih ali mestnih četrtih Srednjega vzhoda, ustanavljali neodvisne skupnosti, administracijo, cerkve in organizirali življenje po zakonih države, iz katere so prišli. V skladu z načeli personalnega prava, priznanimi v fevdalizmu, so take skupnosti kmalu dosegle določeno avtonomijo (12. stoletje), posebej pa še pravico, da jim sodijo posebni sodniki, imenovani konzuli. Institucija teh posebnih sodnikov se je najbolj razširila

¹ Spoznanje, da je najučinkovitejša prav profesionalna diplomacija, lahko temelji le na »lastni izkušnji«, v smislu politične dozorelosti, česar ni mogoče avtomatično prenesti v tiste države, ki take izkušnje dozorelosti nimajo. Po letu 1990 so nastale številne nove države, ki praviloma v svojih diplomatskih službah zaposlujejo ljudi, ki jim diplomacija ni poklic, temveč prej »nagrada ali priznanje« za zasluge na drugih področjih. To velja tudi za Slovenijo, ki je prav tako začela svojo diplomatsko službo graditi na izrazito neprofesionalnem konceptu. Glede diplomacije in še posebej glede mest šefov diplomatskih misij je prevladala filozofija plena, ki si ga delijo stranke na oblasti.

² Nekakšno framazonstvo v smislu profesionalne kolegalnosti se je uveljavilo na primer tudi ob razpadu Jugoslavije, katere diplomacija je bila sestavljena iz Hrvatov, Slovencev, Srbov, Makedoncev, Albancev, Črnogorcev itd. Z razpadom ene države (Jugoslavije) so postopoma nastajale nove (Slovenija, Hrvaška, BiH, Makedonija). Diplomatom teh novih držav, ko še niso bile mednarodno priznane in torej še niso bile subjekti mednarodnega prava – pa so države, v katerih so delovali, pogosto tacite priznavale de facto diplomatski status, de iure pa šele po priznanju. Diplomatom držav, ki so se v mednarodnem pravnem smislu šele rojevale, države gostiteljice sicer niso priznale statusa v popolnosti (mislimo na celovitost statusa, kot ga določata konvenciji o diplomatskih in konzularnih odnosih), temveč predvsem v funkcionalnem smislu; to je v tistem delu, ki naj bi »olajšalo« življenje in delo diplomata, ki mednarodnopravno to še ni. Mutatis mutandis so podobno ravnale države Evropskih skupnosti z diplomati npr. nekdanje Češkoslovaške ali z diplomati nekdanje ZSSR, ki so postali diplomati npr. Ukrajine, Belorusije, Turkmenije in drugih novih držav, ki so izšle iz Sovjetske zveze.

Avtorja te razprave, na primer, ki je bil v trenutku razpada Jugoslavije formalno jugoslovanski diplomat in z neodvisnostjo Slovenije njen pooblaščen zastopnik, je italijansko Ministrstvo za zunanje zadeve de facto obravnavalo kot diplomata države, ki nastaja. Kolegi diplomati bodisi v ministrstvu ali v diplomatskem zboru pa so se obnašali v skladu s poklicno etiko, ki eksplicitno zahteva kolegalno solidarnost. Takšna kolegalna solidarnost se je v večini primerov uveljavila tudi do diplomatov nove Jugoslavije (Srbije s Črno goro), ki jo je mednarodna skupnost (OZN) postavila pod embargo.

v muslimanskih državah zelo hitro po tem, ko so Arabci zavzeli Srednji vzhod. Nekateri avtorji vidijo v institucijah *prostates* in *proxenos* antične Grčije in instituciji *praetor peregrinus* republikanskega Rima, ki so razsojali v sporih med rimskimi državljani in tujci, predhodnike modernih konzulov. Vendar pa je institucija konzula, tako kot jo razumemo danes, nastala iz t.i. *Consules Mercatorum*, ki so prevladovali v mestih srednjeveške Evrope (Oppenheim, *International Law*; I.del, 8. izdaja, str. 829 – v B. Sen str. 244).

Z razvojem mednarodne trgovine se je v 13. in 14. stoletju hitro razvijal tudi konzularni sistem, in to ne samo v Sredozemlju, temveč v trgovskih središčih na Atlantiku, Severnem morju in obalah Baltika. Povsod tam, kjer je v srednjem veku cvetela mednarodna trgovina, so torej delovali posebni sodniki, imenovani konzuli.

Italijanske mestne države so si med seboj prav tako izmenjavale konzule. Beneška republika je odprla prvi konzulat v Španiji. Benetke so prav tako že leta 1060 dobile pravico, da pošljejo svojega sodnika v Konstantinopol, ki je sodil Benečanom v civilnih in kazenskih zadevah. Genovi je leta 1251 kastiljski kralj Ferdinand III. dovolil imeti konzule v Sevilli, ki so bili pristojni, da razsojajo ne samo v sporih med državljani Genove, temveč tudi med Genovčani in lokalnimi prebivalci. Angleži so l. 1485 poslali prvega konzula v Italijo ter do konca stoletja še na Nizozemsko, Švedsko, Norveško in Dansko. Konzul, ki je bil po navadi izvoljen izmed članov neke skupnosti, je nastopil kot sodnik ali arbiter v sporih med mornarji in trgovci ter med samimi trgovci. V nekaterih državah so na podlagi posebnih sporazumov imeli konzuli jurisdikcijo nad svojimi državljani v vseh civilnih in kazenskih zadevah. Na temelju teh posebnih sporazumov – s katerimi je bil vzpostavljen t.i. režim kapitulacije – so na primer konzuli Genove, Benetk, Dubrovnika in Francije delovali v Turčiji v 15. in 16. stoletju itd.

V 16. stoletju pa je funkcija konzula doživela korenite spremembe. Države so namreč začele same pošiljati konzule. Konzuli se niso več volili med lokalnimi trgovci, temveč so postali uradni predstavniki držav, ki so opravljali določene diplomatske funkcije zaščite mednarodne trgovine. Uživali so tudi imunitete in privilegije. V 17. stoletju pa je že začela prevladovati pravna doktrina, da so pristojnosti konzula v civilnopravnih in kazenskopravnih zadevah v nasprotju z ozemeljsko suverenostjo države sprejemnice. To ter dejstvo, da so v tem obdobju države pospešeno odpirale svoja stalna diplomatska predstavništva, je prispevalo k delnemu zatonu institucije konzula, vsaj v Evropi. Zaradi povečevanja mednarodne trgovine in pomorskega prometa v drugi polovici 18. stoletja se je ponovno pokazala potreba po vzpostavitvi konzularnega sistema, v katerem je funkcija konzula doživela nekatere spremembe. Britanija, Francija, Nizozemska in ZDA so z zakoni opredelile pristojnosti in funkcije svojih konzulov. (Glej francoski *Ordinance* iz leta 1781 in 1833; nizozemske konzularne predpise iz leta 1786; ameriški *Consular Service Acts* iz 1792 in 1856 ter britanski *Consular Act* iz leta 1825, B. Sen. str. 245). Hkrati pa so države sklepale dvostranske sporazume o izmenjavi konzulov. Tako kot diplomati so tudi konzuli zastopali interese države, in sicer tiste, ki so bili povezani z zaščito trgovskih interesov. Nič več pa niso imeli vloge sodnikov v civilnih in kazenskih zadevah njihovih državljanov. Nekatero države pa so v 19. stoletju na podlagi takih posebnih dvostranskih sporazumov še naprej priznavale konzulom zahodnih držav pravice ekstrateritorialnosti: Kitajska, Japonska, Siam, Srbija, Bolgarija, Romunija, Iran, Egipt, Sirija, Libanon, Maroko, Sultanati v Perzijskem

zalivu itd. Seveda ni dvoma, da so take sodne pristojnosti tujih konzulov v popolnem nasprotju z modernim razumevanjem državne suverenosti.

– Francija je prva uvedla *karierne (poklicne) konzule*. S tem je svojo konzularno službo, tako kot prej diplomatsko, profesionalizirala. Tej praksi so sledile kmalu tudi druge evropske države: Britanija leta 1825, za konzularno službo je bil odgovoren poseben oddelek v Foreign Officeu; ZDA so sicer pošiljale konzule že v prvih letih svoje neodvisnosti, vendar pa je bila karierna konzularna služba formalno vzpostavljena šele leta 1906. Državni uslužbenci, ki so bili imenovani v redno konzularno službo, so dobili naziv karierni konzularni uslužbenci ter so se rekrutirali po postopku, ki je veljal za vse državne uslužbence.

Poleg kariernih imajo države tudi t.i. častne konzule, za katere ni nujno, da so državljani države pošiljateljice, temveč so prav obratno navadno državljani države sprejemnice.

3. Kodifikacija diplomatskega prava

V nadaljevanju samo naštevamo bistvene dokumente, pomembne pri kodifikaciji diplomatskega prava.

Dunajski pravilnik (19. marec, 1815); med pomembnimi dokumenti trajne pravne narave, ki so bili sprejeti na Dunajskem kongresu, je treba omeniti pravilnik o stopnjah diplomatskih predstavnikov, s katerimi so se države hotele izogniti zapletom, ki so se prej pojavljali povezano s prednostnim vrstnim redom med diplomatskimi agenti raznih velesil. Pravilnik deli šefe misij v tri razrede (classes): 1) ambasadorje in papeške nuncijske ali papeške legatske; 2) odposlance, ministre ali druge, akreditirane pri vladarju; 3) odpravnike poslov, akreditirane pri ministru za zunanje zadeve.

Aachenski protokol (21. november 1819): je določil še četrti razred šefov, in to t.i. ministre rezidente, ki so bili uvrščeni med drugim in tretjim razredom Dunajskega pravilnika, tako da so bili odpravniki poslov po Aachenskem kongresu četrti razred.

Vse do Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih (1961) je bil Dunajski pravilnik edina – sicer samo delna in po obsegu majhna – kodifikacija diplomatskega prava, vse preostalo pa je bilo običajno diplomatsko pravo. Mehanizem, s katerim je Dunajski pravilnik rešil probleme in spore o stopnjah v razredu, je kasneje v osnovi presajen tudi v Dunajsko konvencijo iz l. 1961.

Konvenciji o diplomatskih agentih in konzulih (20. februar 1928): na VI. Panameriški konferenci v Havani je obe konvenciji sprejelo 14 latinskoameriških republik. Konvenciji sta imeli regionalno naravo (v. Recueil des Traités, SdN, vol. 155, številka 3581).

4. Kodifikacija konzularnega prava

Konzularni odnosi med državami so bili urejeni delno z lokalnim in delno z mednarodnim pravom. V tem smislu so države sklepale dvostranske sporazume ali večstranske konvencije. V praksi so zaradi tega nastajale velike razlike pri določanju funkcij, imunitet in privilegijev konzulov. Države niso sklepale enotnih dvostranskih sporazumov, zato ni bilo nenavadno, da sta na primer dva konzula

različnih držav v isti državi sprejemnici uživala različne imunitete in privilegije. Različna obravnava je pogosto povzročila tudi politične zaplete, zato so se stopnjevale zahteve po kodifikaciji, ki bi vsaj v bistvenih zadevah poenotile položaj konzulov. O kodifikaciji so večkrat razpravljala strokovna društva in mednarodne organizacije. Tako je na primer Inštitut za mednarodno pravo leta 1896 sprejel nekakšen osnutek konvencije o imunitetah konzulov. Ameriški inštitut za mednarodno pravo je o tem razpravljal leta 1925, sprejel osnutek dokumenta in ga poslal nekaterim državam v Latinski Ameriki (Pan American Republics). Ameriško združenje za mednarodno pravo in Harvard Law School sta prav tako pripravila študijo in osnutek večstranske konzularne konvencije. Na šesti Mednarodni konferenci ameriških držav v Havani leta 1928 je bila sprejeta konvencija (25 členov) o konzularnih odnosih in imunitetah obenem s konvencijo o diplomatskih funkcijah (glej spredaj). Konvencija o konzularnih odnosih je v določeni meri poenotila prakso držav podpisnic pri vzpostavljanju konzularnih odnosov in imunitet. Poskus za celovitejšo kodifikacijo je bil storjen tudi v nekdanjem Društvu narodov, vendar je ostalo le pri poskusu.

5. Kodifikacija v Združenih narodih in drugih mednarodnih organizacijah

Obdobje med dvema svetovnjima vojnama je z vidika kodifikacije diplomatskega in mednarodnega prava nasploh predvsem obdobje nabiranja pozitivnih in negativnih izkušenj, ki naj se upoštevajo, ko bo mednarodni politični položaj omogočil, da se proces kodifikacije nadaljuje v širino in globino. Te razmere so nastale šele po letu 1945. Ustanovna listina Organizacije združenih narodov namreč v svojem 13. členu pravi: »1) Generalna skupščina pripravlja proučevanja in daje priporočila z namenom: a) da se razvija sodelovanje na političnem področju in da se spodbujata progresivni razvoj mednarodnega prava in kodifikacije tega prava.«

Komisija za mednarodno pravo

V ta namen je Generalna skupščina z resolucijo št. 174 (II) z dne 21. novembra 1947 ustanovila Komisijo za mednarodno pravo kot pomožen, a stalen organ (International Law Commission), in odobrila njen status.³

Komisijo od leta 1981 sestavlja 34 članov, strokovnjakov s področja mednarodnega prava, ki jih izvoli generalna skupščina na podlagi list kandidatov držav članic. Naloga te komisije je predvsem pospeševati progresivni razvoj mednarodnega prava in njegovo kodifikacijo. V skladu s 15. členom statuta komisije se s pojmom »progresivni razvoj mednarodnega prava« misli na pripravo konvencij

³ Komisija za mednarodno pravo (International Law Commission - ILC) je bila ustanovljena z resolucijo generalne skupščine OZN št. 174(II) 1047. Komisija je imela 15 članov priznanih strokovnjakov z nalogo spodbujati »progresivni razvoj mednarodnega prava in njegove kodifikacije«.

Z resolucijo št. 1103(IX) 1956 se je število članov komisije povečalo na 21. z resolucijo št. 1647 (XIV) 1961 na 25 in z resolucijo št. 36/39. 1981 na 34. Zadnja resolucija tudi določa, da se člani volijo po temle ključu: 8 članov iz afriških držav, 7 iz Azije, 3 iz vzhodne Evrope, 6 iz Latinske Amerike in Karibov in 8 iz zahodne Evrope ter drugih držav skupaj z enim rotirajočim članom iz Afrike ali vzhodne Evrope in enim rotirajočim članom iz Azije ali Latinske Amerike in Karibov. Člani komisije niso predstavniki svojih vlad, temveč so voljeni kot osebnosti in strokovnjaki.

^{3a} L. Dembinski. *The Modern Law of diplomacy*. UNITAR. Martinus Nijhoff 1988: str. 8.9

s tistih področij, ki jih mednarodno pravo še ne ureja, ali tistih, kjer mednarodno pravo še ni dovolj razvito v praksi držav. Pojem »kodifikacija« mednarodnega prava pa se nanaša na tiste primere, kjer je treba z večjo točnostjo in sistematičneje oblikovati pravne norme mednarodnega prava na tistih področjih, kjer sta že zadostni praksa držav in doktrina ter kjer so že precedenčni primeri.

Konvencija o diplomatskih odnosih

Komisija za mednarodno pravo je na svoji prvi seji l. 1949 določila 14 prednostnih tem, ki so bile zrele za kodifikacijo, med njimi tudi o diplomatskih in konzularnih odnosih ter imunitetah.

Komisija je na podlagi resolucije 685/VII Generalne skupščine iz l. 1952 začela z delom v letu 1954 ter po štirih letih (1958) Generalni skupščini predložila končni osnutek. Osnutek konvencije je obravnaval t.i. Šesti komite GS, kjer so delegati nekaterih držav izrazili dvom o nujnosti po taki kodifikaciji. Šlo je za bojazen, da bi kodifikacija kot sistem strogo določenih pravil v praksi povzročila ožjenje privilegijev in imunitet diplomatskim agentom. Prav tako se je pojavilo vprašanje, ali naj bi končno besedilo sprejela Generalna skupščina ali pa naj se v ta namen skliče posebna konferenca. Prevladalo je mnenje, da je taka kodifikacija potrebna ter naj se skliče posebna konferenca (res. 1450/XIV).

Na Dunaju je konferenca začela z delom 2. marca in po petih tednih 14. aprila 1961 sprejela končno besedilo Konvencije o diplomatskih odnosih. Na konferenci je sodelovalo 81 držav. Konvencija vsebuje 53 členov ter dva opcijska protokola o obveznem reševanju sporov ter pridobivanju državljanstva. Končno besedilo konvencije konference je bilo podpisano 18. aprila 1961, konvencija pa je bila odprta za podpis do 31. marca 1962 in kasneje za pristop članicam Organizacije združenih narodov ter članicam strokovnih agencij. Konvencija z opcijskima protokoloma je začela veljati aprila l. 1964 (UN Doc., A/Conf. 20/13).

Konvencija temelji na dveh izhodiščih: na suverenosti držav in na potrebi po vzdrževanju mednarodne ureditve (»miru in mednarodne varnosti«) z razvijanjem prijateljskih odnosov med narodi. S tem je v bistvu opredeljena tudi mednarodna funkcija diplomacije, to je zaščita in predstavitev nacionalnega interesa suverene države in vzdrževanja miru. Na teh dveh načelih pa temelji tudi celotna zgradba Združenih narodov.

Na temelju načela suverene enakosti držav je zato za vzpostavitev diplomatskih odnosov potrebno soglasje obeh strani (2. člen). Tako soglasje je potrebno tudi za imenovanje šefov misij (4. člen) in morebiti tudi pri imenovanju drugih članov diplomatskega osebja misije (7. člen) kot tudi med trajanjem njihovih misij (9. in 43. člen). Dve državi prav tako soglasno določita število članov posamezne misije (11. člen).

Soglasje je torej tisto načelo, na katerem temelje diplomatski odnosi od trenutka njihove vzpostavitve pa do trenutka prekinitve, torej od začetka do konca. To načelo je eksplicitno prisotno tudi v 47. členu, ki priznava vzajemnost kot dodatno merilo pri interpretaciji konvencije. Iz 3. člena, kjer so opredeljene mednarodne funkcije agentov, izhajajo tudi določila o raznih pravicah države pošiljateljice, npr. o emblemih (20. člen); prostorih misije (21. do 23. člen); arhivih (24. člen); komunikacijah (26. in 27. člen); tranzitu (40. člen); imunitetah in privilegijih diplomatskih agentov (28. do 39. člen).

V primerjavi s Pravilnikom iz leta 1815 Dunajska konvencija iz leta 1961 vseka-

kor pomembno širi kodificiranje diplomatske tematike. Poleg diplomatskih agentov konvencija ureja tudi vzpostavitev in delovanje diplomatske misije. Številni člani urejajo vprašanja diplomatskih imunitet in privilegijev itd., vendar pa je treba reči, da samo besedilo konvencije ne pomeni bistvenih novosti, saj kodificira le tisto, kar so države v praksi že v glavnem uporabljale.

Konvencija o konzularnih odnosih

Historiat in postopek sprejemanja konzularne konvencije sta bila v glavnem podobna tistemu pri diplomatski konvenciji. Komisija za mednarodno pravo je začela delovati l. 1955 in končni osnutek je predložila Generalni skupščini leta 1961. GS je z resolucijo 1685 (XVI) odobrila besedilo in odločila, naj se Konvencija sprejme na posebni diplomatski konferenci v začetku leta 1963. Predstavniki 95 držav so zasedali od 4. marca do 22. aprila 1963 in 18. aprila sprejeli končno besedilo Konvencije o konzularnih odnosih ter dva opsijska protokola, taka kot tista, ki sta dodana diplomatski konvenciji iz l. 1961.^{3a}

Konvencija, ki je do zdaj najcelovitejša ureditev te problematike, ne posega v že obstoječe sporazume med državami, niti ne omejuje držav, da tudi v prihodnje ne bi sklepale dvostranskih ali večstranskih sporazumov.

6. *Diplomatske konvencije – sprejete v OZN, Svetu Evrope, Organizaciji Afriške enotnosti, Organizaciji ameriških držav*

Konvencije se bodisi v celoti ali pa samo v nekaterih členih nanašajo na diplomacijo).

1) *Konvencija o privilegijih in imunitetah Združenih narodov*, (Convention on Privileges and Immunities of the United Nations – CPIUN; UNTS, vol.1, p.15); 13. februar 1946 New York, Generalna skupščina; objavljena v Uradnem listu FLRJ št. 20/50

2) *Konvencija o privilegijih in imunitetah specializiranih agencij* (Convention on Privileges and Immunities of the Specialized Agencies – CPISA; UNTS vol.261); New York, Generalna skupščina – 21. november 1947; objavljena v Uradnem vestniku Prezidija Ljudske skupščine FLRJ št.4/52 in v Uradnem listu FLRJ št.8/59, 11/60, 5/68, 36/70 in 11/79

3) *Konvencija o diplomatskih odnosih* (Convention on Diplomatic Relations, CDR; UNTS, vol. 500, p. 75), sprejeta na Dunaju 18. aprila 1961, objavljena v Uradnem listu SFRJ, Dodatek 2/64, začela veljati v mednarodnem smislu in v odnosu na Jugoslavijo 24. aprila 1964

– *Fakultativni protokol o obveznem reševanju sporov*

– *Fakultativni protokol glede pridobivanja državljanstva*

4) *Konvencija o konzularnih odnosih* (Convention on Consular Relations, CCR; UNTS, vol. 596, p.261), sprejeta na Dunaju 24. aprila 1963, objavljena v Uradnem listu SFRJ, Dodatek 5/66; začela veljati v mednarodnem smislu in v odnosu na Jugoslavijo 19. marca 1967

5) *Obča konvencija o privilegijih in imunitetah Organizacije afriške enotnosti* (General Convention on the Privileges and Immunities of the Organization of African Unity), sprejeta v Akri, 25. oktobra 1965

6) *Konvencija o specialnih misijah* (Convention on Special Missions – CSM,

res. 2530, XXIV); New York, Generalna skupščina, 8. december 1969; objavljena v Uradnem listu SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 9/75

7) *Konvencija o pravu mednarodnih pogodb* (Convention on the Law Treaties); sprejeta na Dunaju 23. maja 1969

8) *Konvencija o preprečevanju in zatiranju terorizma v obliki zločinov nad ljudmi in izsiljevanj, ki imajo mednarodni pomen* (Convention on the Prevention and Repression of Acts of terrorism taking the Form of Crimes against Persons and of Extortions of International Importance); sprejela jo je Organizacija ameriških držav 2. februarja 1971

9) *Konvencija o preprečevanju in zatiranju kaznivih dejanj proti osebam, ki uživajo mednarodno zaščito, vključno z diplomatskimi predstavniki*; (Convention on the Prevention and Repression of Offences against Internationally Protected Persons Including Diplomats); sprejeta na Generalni skupščini ZN 14. decembra 1973 z resolucijo 3166(XXVII); veljati je začela leta 1977.

10) *Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami splošne narave* (Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character – CRSIO, UN doc. A/conf. 67/18), sprejeta 14. marca 1975; objavljena v Uradnem listu SFRJ – Mednarodne pogodbe št 3/77

11) *Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede pogodb* (Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties; ILM no. 6/1977), sprejeta 23. avgusta 1978 (še ne velja); objavljena v Uradnem listu SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 1/80

12) *Mednarodna konvencija proti jemanju talcev* (International Convention Against the Taking of Hostages); sprejeta na Generalni skupščini ZN, 17. decembra 1979 z resolucijo 34/146

13) *Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb, sklenjenih med državami in mednarodnimi organizacijami ali med mednarodnimi organizacijami* (Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations – ILM no.3/1986), sklenjena 21. marca 1986 (še ne velja). Konvenciji je dodan aneks, ki ureja postopek arbitraže in poravnave, ki ju predvideva konvencija.

Svet Evrope

Omeniti moramo tudi dve konvenciji, ki sta bili sprejeti v Svetu Evrope (sedež v Strasbourgu) in h katerima lahko pristopijo, ju podpišejo in ratificirajo vse države članice:

Evropska konvencija o konzularnih funkcijah; sprejeta 7. decembra 1967 v Parizu;

Evropska konvencija o imuniteti držav z dodatnim protokolom; sprejeta l. 1972

7. Slovenija in pravno nasledstvo

Slovenija je 1. julija 1992 notificirala generalnemu sekretarju ZN, da želi naslediti 55 konvencij OZN, katerih članica je bila nekdanja SFRJ. Generalni sekretar je 6. julija 1992 potrdil nasledstvo, s čimer je Slovenija 25. julija 1992 tudi nasledila, to je prevzela mednarodne obveznosti iz omenjenih konvencij. Slovenija je v tem smislu tudi naslednik (sukcesor) diplomatskih konvencij pod številko 1,2,3 in Fakultativnega protokola o obveznem reševanju sporov ter konvencij pod številkami 4, 6,7,9,10,11 in 12.

Komisija za mednarodno pravo

Rezultati kodifikacije, do katere je prišlo na temelju dela Komisije za mednarodno pravo, so z vidika obsega in raznovrstnosti zelo pozitivni. Z vidika uspešnosti v smislu ratifikacije in pristopanja h konvencijam držav pa so ti rezultati manj pozitivni. Obe temeljni konvenciji – o diplomatskih (1961) in konzularnih odnosih (1963) – je sprejela večina držav, ne pa tudi drugih, npr. Dunajske konvencije o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami (1975), ki še ni začela veljati. To pa za to, ker te konvencije nočejo sprejeti prav države, na ozemlju katerih so sedeži mednarodnih organizacij, to so države, na katere se ta konvencija pravzaprav najbolj nanaša. Na drugi strani že velja Konvencija o pravu pogodb (1969) in število držav, ki k njej pristopajo, je vsako leto večje.

Sicer pa moramo reči, da se uspeh neke kodificirane konvencije ne more meriti samo s tem, koliko držav jo je ratificiralo ali je k njej pristopilo, čeprav je tudi to – posebno po neki določeni časovni oddaljenosti od njenega sprejetja – lahko koristen pokazatelj, koliko posamezna konvencija dejansko izraža (zapolnjuje) potrebe mednarodne skupnosti.

Ob upoštevanju dejstva, da jasna razmejitev, kaj spada v čisto diplomatsko pravo in kaj v druga področja mednarodnega prava, vedno ni povsem mogoča ter da bo v prihodnje to razlikovanje še težje, je treba nekdanje in prihodnje delo Komisije presojati tudi s tega vidika.

Celotna bilanca dela Komisije je vsekakor pozitivna, vendar pa – še posebej, če imamo v mislih nedokončane politične spremembe v svetu po letu 1990 – se že vse bolj jasno kažejo prihodnje težave. Z vidika mednarodnega prava so ostale za kodifikacijo pravzaprav manjše teme – med njimi ostaja klasična tema o mednarodni odgovornosti. Tudi v diplomatskem pravu – poleg zelo velikega in v prihodnost odmaknjenega projekta o občem »codex diplomaticus« ostajajo le manjše teme: o diplomatskem kurirju in diplomatski pošti, kadar je ne spremlja kurir. Regionalni ključ pri sestavi ter nemajhno število – 34 članov komisije – je objektivno povzročilo upad tehnične kakovosti te akcije mednarodnih pravnikov in otežilo strokovno razpravo. Vdor »političnega«, kjer bi morale prevladati strokovno, ima praviloma le negativne posledice.

V tem smislu se postavlja vprašanje, ali je Komisija v sedanjih sestavi in z veljavnimi postopki lahko še naprej najpristojejši progresivni mednarodni organ za kodifikacijo in napredni razvoj mednarodnega prava v svetu, kjer številne, posebno aktualne teme, zahtevajo nekakšno kombinacijo pravniškega in znanstvenotehničnega znanja. O teh zadevah pa bodo odločali politiki, pri čemer ni gotovo, ali bodo poslušali nasvete pravnikov.⁴

Protokol o pravnem položaju diplomatskega kurirja in diplomatske pošte, ki je ne spremlja diplomatski kurir (Protocol on Diplomatic Bag and Courier)

Komisija Združenih narodov za mednarodno pravo še vedno obravnava načrt tega protokola. Generalna skupščina ZN je leta 1977 izrazila zaskrbljenost zaradi nenehnih kršitev določil diplomatskega prava, ki se nanašajo na status diplomatskega kurirja in diplomatske pošte, ki je ne spremlja kurir. Zahtevala je, da

⁴ Mario Giuliano, T. Scovazzi, T. Treves, *Diritto internazionale. parte generale*. Giuffrè editore. Milano 1991: str. 272, 273

Komisija začne pripravljati tako konvencijo, in sicer z resolucijo 31/76 GS OZN. Komisija je leta 1986 začasno sprejela načrt pravil o diplomatskem kurirju in pošti. Ta pravila naj bi šele postala sestavni del diplomatskega prava.

Sedanje razvojne smeri na konzularnem področju

Že več kot dve desetletji prevladuje tu prizadevanje za ukinjanje posebne konzularne službe in vzpostavljanje skupne zunanjepolitične službe za diplomatske in konzularne zadeve. V praksi je bila konzularna služba podrejena diplomatski, vendar s stapljanjem obeh služb ta hierarhičnost postopoma izginja. V Franciji sta se obe službi združili z dekretom 10. julija 1880 in 27. aprila 1883; v ZDA sta se obe službi poenotili s t.i. Rogers Actom iz leta 1924; Britanci so zadržali ločeni službi vse do leta 1943. Danes sta službi v skoraj vseh državah združeni. Funkcionar zunanjega ministrstva je lahko določen za delo v ambasadi ali pa v konzulatu države pošiljateljice. Glede na poenotenje dveh služb so vse pogostejši predlogi, da bi se izenačili tudi privilegiji in imunitete. Diplomatski uslužbenec, ki bi bil določen za opravljanje konzularnih zadev, bi se namreč težko zadovoljil z zmanjševanjem imunitete in privilegijev. Pri tem se poudarja, da razlike v imunitetah in privilegijih temeljijo na nekaterih zgodovinskih razlogih, ki danes niso več utemeljeni. Povezano s tem je treba poudariti, da se privilegiji in imunitete ne dajejo osebam kot takim, niti niso povezani z določenim delom (diplomatskim ali konzularnim), ki ga funkcionar opravlja. Imunitete in privilegiji diplomatskih agentov in konzularnih funkcionarjev se dajejo zaradi opravljanja funkcij (funkcionalna nujnost) ter se morajo v tem smislu razlikovati, odvisno od delovnega področja, ki ga opravlja funkcionar.

Kljub procesu združevanja diplomatskih in konzularnih funkcij so še vedno pomembne razlike med službama. Diplomatski agent je politični predstavnik svoje vlade, konzularni uslužbenec pa praviloma nima političnih funkcij. Prav tako je zelo pomembno, da se diplomatskemu agentu zagotovi, da svoje delo opravlja zaupno in nevsiljivo ter da ima pri tem neovirano možnost za komuniciranje s svojo državo. Prav zaradi tega je potrebno, da se ohranijo nekatere razlike v imunitetah in privilegijih, ki jih uživajo diplomatski in konzularni funkcionarji.

Čeprav so v zadnjih desetletjih mnoge tradicionalne konzularne funkcije prešle v pristojnost diplomatov, vključno z zaščito interesov državljanov države pošiljateljice in zaščito njenih gospodarskih ter drugih interesov, je institucija konzula v odnosih med državami še vedno zelo pomembna. Nekatere države namreč ne dovoljujejo, da bi imele diplomatske misije razen v glavnem mestu tudi v drugih krajih svoje »ekspoziture«, zato ostaja veliko dela na ramah konzula. Tu mislimo predvsem na zaščito trgovinskih in poslovnih interesov ter zaščito državljanov države pošiljateljice (npr. v pristaniščih, ki niso hkrati glavna mesta itd.). Še posebej pa je očiten pomen institucije konzula, kadar med dvema državama ni diplomatskih odnosov ali so prekinjeni, v teh primerih za interese držav skrbijo konzuli.

II. DEFINICIJA IN VSEBINA DIPLOMATSKEGA PRAVA

Današnji teoretiki izhajajo iz tega, da mora sodobno diplomatsko pravo zaobjeti – to je pravno normirati – celoto diplomatskih odnosov. V tem smislu predla-

gajo, da se iz sedanje partikularne kodifikacije preide na izdelavo nekakšnega vseobsegajočega *codex diplomaticus*, ki bi imel več poglavij in zaobjel tudi vse nove težnje.⁵ To je seveda bolj želja – morda tipično pravniška – kot pa uresničljiva naloga, saj je pravo praviloma prešibko, da bi zaobjelo celoten diplomatski promet med mednarodnimi subjekti. Prav tako pa se pravo tudi nerado ukvarja s prihodnostjo.

S temi rezervami je treba razumeti tudi posamezne definicije, ki se jim pravo ne more in tudi ne sme izogniti. Tako kot druge vede si tudi pravo prizadeva, da so njegove definicije čim jasnejše in natančnejše, kar naj bi omogočilo različne, predvsem neželene interpretacije. Sicer pa menimo, da so z definicijami tudi težave kot s teorijami; stare namreč vedno nadomestijo nove – ene in druge pa praviloma bolj izražajo trenutek ali stanje kot pa proces in projekcijo. Teoretik Jelić je zato svarilno zapisal, da je težko dati definicijo, »ki bi upoštevala tako zgodovinski razvoj, sedanjo situacijo in še pustila prostor, s katerim bi bil pokrit še ves prihodnji razvoj«.

Tudi sami se ne moremo izogniti nekakšnemu začetku, tako za to predvsem informativno razpravo navajamo sicer zelo pogosto omenjano definicijo izvrstnega poznavalca Philipa Cahierja. Zanj je diplomatsko pravo »zbir posameznih norm, ki regulirajo odnose, ki se ustvarjajo med različnimi organi mednarodnih subjektov, ki so stalno ali občasno pristojni za zunanje zadeve teh subjektov«⁷.

Cahier torej jasno govori o *mednarodnih subjektih*, kar pomeni kakovostno razliko v odnosu na »tradicionalno, klasično« diplomatsko pravo, ki se zadržuje le na državi kot na subjektu mednarodnega prava.⁸

Cahierjevo definicijo smo vzeli samo kot izhodišče za shematično pojasnitev, kaj je po našem mnenju *temeljna vsebina* diplomatskega prava.

Diplomatsko pravo je torej tisti del pravne znanosti, ki preučuje:

- a) pravne norme, ki urejajo delovanje pristojnih organov mednarodnih subjektov,
- b) pravne norme, ki urejajo same odnose in določajo postopke, ki se uporabljajo v teh odnosih,
- c) pravne norme in pravila, ki določajo strukture, znotraj katerih se ti odnosi vzpostavljajo in odvijajo.

S tega vidika ima diplomatsko pravo pravzaprav normativno naravo, saj ga zanima »zbir pravnih norm«, ki urejajo diplomatske dejavnosti kot take. Mislimo na pravila in norme, ki predpisujejo načine delovanja in obnašanja v diplomatskem prometu med mednarodnimi subjekti.

Kot pravno vedo diplomatsko pravo zanimajo predvsem tiste pravne norme, katerih kršitev dejansko pomeni kršitev mednarodnih zakonov. Diplomatsko pravo pa mora prav tako upoštevati še neko drugo posebno kategorijo norm, ki sicer urejajo odnose med državami, niso pa »povzdignjene« na raven pravne norme. Mislimo na *diplomatske običaje*. Zaradi upoštevanja običajev države sicer ne prevzemajo nobene pravne odgovornosti, kot bi jo, če bi kršile mednarodne norme, vendar pa tudi običaj, tako kot pravna norma, vsebuje določeno zapoved in grozi s sankcijo. Mednarodni običaj je namreč posledica dolgotrajnega načina obnašanja, ki ga vsi štejejo kot poklicno in etično pravilo. Kršitev diplomatskega običaja

⁵ Dimitrije Pindić, *Proces razvoja savremenog diplomatskog prava: Jugoslovenska revija za medjunarodno pravo*: 1–2, Beograd, 1987

⁶ Aleksandar Jelić, *Savremeno diplomatsko pravo*, Beograd 1981, str. 45

⁷ Philippe Cahier, *Le droit diplomatique contemporaine*, Paris – Geneve 1962: str. 5

⁸ Pindić, *op.cit.* str. 268

je kršitev diplomatske etike in pomeni resno diplomatsko nekorektnost s praviloma dolgotrajnimi posledicami za reputacijo vršilca.⁹

Diplomatsko pravo se ne more ukvarjati zgolj s sistematičnim študijem celote pravnih norm, ki pravno urejajo delovanje mednarodnih subjektov, temveč mora tudi odgovoriti, kakšen je pravni smisel (*ratio iuris*) teh norm ob upoštevanju njihovega zgodovinskega izvora, socialne funkcije in praktične uporabnosti. Do teh odgovorov seveda ni mogoče priti brez poznavanja in upoštevanja razvoja mednarodne skupnosti držav – posebej mislimo na razumevanje mednarodne dinamike, zaradi katere se v praksi stalno menjajo in tudi vračajo pomeni in protagonisti v mednarodni skupnosti.

1. Organi mednarodnih subjektov

Diplomatsko pravo s svojimi normami določa organe mednarodnih odnosov. Mislimo na organe kot sredstvo, s katerim država ali mednarodne organizacije med seboj opravljajo diplomatski promet. Ti organi so po ustroju sicer različni, vendar pa so vsi sestavljeni iz ene ali več fizičnih oseb.

Razni avtorji predlagajo različna merila, na podlagi katerih je mogoče te organe jasno razlikovati ali pravilno vrednotiti. Zaradi lažjega razumevanja celotne problematike in zato ker predstavljamo dve temeljni konvenciji – o diplomatskih in konzularnih odnosih – naj opozorimo na neko temeljno dihotomijo, povezano z organi mednarodnih odnosov.

Vse te organe, ki so pristojni za odnose med državami in so ustanovljeni in delujejo na podlagi mednarodnega prava, lahko razdelimo v dve temeljni kategoriji. V prvi kategoriji so organi, katerih delovanje ima določene mednarodnopravne učinke (npr. sklenitev mednarodnega sporazuma, notifikacije prihoda ambasadorja v državo sprejemnico, vročitev diplomatskega protesta itd.). V drugi kategoriji pa so organi, katerih delovanje učinkuje na notranje pravo države, v kateri delujejo (npr. sklenitev zakonske zveze, likvidacija zapuščine, posredovanje pred sodnimi organi države sprejemnice itd.). Prvo kategorijo organov – to so vse vrste diplomatskih agentov – ureja diplomatsko pravo v ožjem smislu. Drugo kategorijo – konzularni agenti – prav tako ureja diplomatsko pravo, če so organi, ki delujejo v tujini, sredstvo mednarodnih odnosov: to je konzularnih odnosov. V tem primeru govorimo o diplomatsko-konzularnem pravu ali diplomatskem pravu v širšem pomenu besede. Odnos med diplomatskim pravom v širšem smislu in konzularnim pravom kot njegovim delom lahko opišemo kot odnos med *genus* in *species*. Splošni izraz »diplomatsko pravo« – v širšem smislu (*lato sensu*) – torej pokriva tudi konzularno pravo.

Poleg te splošne delitve lahko organe mednarodnih odnosov v smislu instrumentov držav razlikujemo tudi na temelju drugih meril. V tem smislu ponujamo zelo enostavno delitev:

1) *Individualni organi*: to so tisti, ki jih sestavlja samo ena fizična oseba; na primer šef države, minister za zunanje zadeve, ambasador, posebni odposlanec, konzul, stalni odpravnik poslov, delegat na mednarodni konferenci itd.

2) *Institucionalni organi*: to so tista akcijska sredstva države v mednarodnih odnosih, ki so sestavljena iz več oseb in med katerimi je določen hierarhičen, to je odnos nadrejenosti in podrejenosti. Vsaj konceptualno so ustanovljeni pred indivi-

⁹ Adolfo Maresca, *Usi diplomatici*, v »Novissimo Digesto Italiano«, zvezek XX: str. 242 in naprej

dualnimi ter delujejo tudi potem, ko individualci, ki jih sestavljajo, prenehajo opravljati svojo funkcijo. Tipičen primer institucionalnega organa v tem smislu je diplomatska misija: prav tako so to tudi razne vrste konzulatov (generalni konzulat, konzulat, vicekonzulat itd.), stalno predstavništvo pri neki mednarodni vladni organizaciji (npr. stalna misija pri Svetu Evrope, pri FAO, itd.); specialna misija, ki jo ena država pošlje v drugo za rešitev nekega konkretnega problema; delegacija neke države ali mednarodne organizacije na neki mednarodni konferenci (npr. delegacija Španije na KVSE ali delegacija Arabske lige na vrhunskem srečanju neuvrščenih držav itd.), sestavljena iz več oseb, ki so v hierarhičnem odnosu.

3) Poleg individualnih in institucionalnih moramo omeniti še eno kategorijo organov mednarodnih donosov, in to t.i. *kolegialne organe*, ki jih sestavlja več posameznikov, ki imajo isto nalogo in morajo delovati skupno, vendar pa so med seboj enakovredni, torej med njimi ni odnosa nadrejenosti in podrejenosti (npr. predsedstvo, ki ga predvideva ustava posamezne države, v katerem je vsakokratni predsednik le »primus inter pares«; posebna misija neke države, ki jo sestavljajo npr. dva ali več ambasadorjev, ki se udeleži pogrebnih slovesnosti, poroke, rojstnega dne monarha itd.).

2. Diplomatski postopki

Norme diplomatskega prava – poleg organov določajo tudi postopke, ki so obvezujoči za organe kot instrumente mednarodnega diplomatskega prometa. Ti postopki nalagajo organom izvedbo številnih formalnih dejanj, s katerimi naj se vneseta določena jasnost in nedvoumnost o političnih stališčih držav, med katerimi poteka diplomatski dialog. Spoštovanje postopkov daje določeno vzajemno gotovost (pravno varnost), da bodo države resnično spoštovale tisto, za kar so se dogovorile, ali tisto, k čemur jih zavezujejo posebne norme diplomatskega prava.

Postopki – kot del diplomatskega prava – niso nič manj pomembni kot organi in imajo izrazito »civilizatorsko vlogo« v mednarodnih odnosih. Šele spoštovanje teh postopkov zagotavlja učinkovitost organov in mednarodnopravno obvezujočnost diplomatskih aktov.

Diplomatski postopki so zelo raznovrstni ter so prisotni in vsaki – normativni in operativni – fazi mednarodnih odnosov, v vseh vrstah mednarodnopravnih operacij med državami, in to od oblikovanja pravne norme do preizkusa njene veljavnosti na konkretnih primerih. Z drugimi besedami, diplomatski postopki pomenijo ravnanje in obnašanje (v smislu ceremonialnosti in stila), s katerima se z določenimi zunanjimi oblikami potrjuje sama vsebina (volja) ravnanja. Spoštovanje pravil ceremoniala in stila na eni strani vnaša določeno varnost v odnosih med mednarodnimi subjekti, na drugi strani pa pomeni zadovoljitev pravil t.i. »comitas gentium«, to je pravil mednarodne vljudnosti (courtesy, courtoisie internationale, Höflichkeit, Völkersitte).¹⁰

S »comitas gentium« mislimo na zbir pravil, ki se – čeprav niso del pozitivnega mednarodnega prava – uporabljajo v mednarodnih odnosih in določajo način obnašanja. Namen upoštevanja teh pravil je zagotavljanje medsebojnega spoštovanja, kar olajšuje stike med subjekti mednarodnega prava. Spoštovanje pravil mednarodne vljudnosti ni, strogo gledano, mednarodnopravna obveznost, vendar pa je njihovo spoštovanje dejanska potreba za vse države in njihove organe, ki kot

¹⁰ Vladimir Ibler. Riječnik medjunarodnog javnog prava. Informator. Zagreb 1987. str. 154

člani mednarodne skupnosti želijo drugim državam izkazati spoštovanje in prijateljstvo. Na ta način države ohranijo sloves vljudnega člana mednarodne skupnosti. Mednarodna vljudnost se mnogo bolj, morda izključno, izkazuje v oblikah kot pa v vsebinah ter se v tem smislu razlikuje od mednarodnega prava in mednarodne morale.

Diplomatski protokol in ceremonial – kot del pozitivnega notranjega in mednarodnega prava – pa je zbir pravil o izkazovanju časti in spoštovanja predstavnikom držav v meddržavnih stikih, najpogosteje diplomatskim zastopnikom, predvsem šefom diplomatskih misij v državah, v katerih so akreditirani (državah sprejemnicah). Kljub temu da so ceremonialna pravila del notranjega prava, pa imajo močno mednarodnopravno in politično razsežnost – ne smejo namreč biti diskriminatorna, niti se ne smejo uporabljati diskriminatorno. Ceremonial – ob uradnih sprejemih, svečanostih, ob prihodih in odhodih uradnih predstavnikov tujih držav, igranje himen, častne salve, pregled častne čete itd. – mora biti enak za vse države. Razlikuje se lahko le, kadar gre za osebe, ki imajo različno stopnjo v istem razredu in pri prednostnem redu.¹¹

Normativni viri o postopkih v mednarodnih odnosih so različni:

1) Nekateri postopki so del pozitivnega diplomatskega prava, na primer tisti, ki so bili prej stoletja zgolj na ravni običajnega prava, kot tudi tisti, ki so povsem na novo kodificirani. Mislimo na postopke pri sklepanju mednarodnih sporazumov, legitimaciji šefov diplomatskih misij in šefov konzulatov, formalnih aktov pri nasledstvu mednarodnih pogodb (glej spredaj postopek Slovenije pri nasledstvu 55 mednarodnih konvencij ZN, katerih članica je bila SFR Jugoslavija).

2) Nekatere postopke določajo diplomatski običaji (usus diplomaticus). Mislimo na primer na razne čestitke, ki si jih izmenjujejo šefi držav ali vlad ali ministri za zunanje zadeve ob državnih praznikih, ob prevzemanju ali odhajanju s funkcij, izrazih sožalja ob nacionalnih dnevih žalovanja ipd.

Z vidika mednarodnega prava imajo postopki različne učinke:

1) Ti postopki neposredno ustvarjajo pravna pravila, ki urejajo odnose med državami in drugimi subjekti mednarodnega prava. Tipičen primer v tem smislu so diplomatski postopki, ki naj pripeljejo do sklenitve nekega mednarodnega sporazuma. Tukaj mislimo na tele postopke: prvič, na t.i. »pactum de contrahendo«, s katerim obe strani vzajemno izrazita pripravljenost, da dosežeta sporazum o določeni zadevi in v ta namen sprožita pogajalski proces; drugič, vodenje pogajalskega procesa ob upoštevanju metode, ki jih »zapoveduje« diplomatska stroka; tretjič, verodostojnost besedila sporazuma najprej v enostavni »tehnični« obliki pred podpisom in kasneje slovesno ob podpisovanju, in končno četrtič, emanacijo ratifikacijskih listin, to je njihova izmenjava in shranitev v skladu z določili sklenjenega sporazuma.

Glede diplomatskih postopkov – ki vsekakor niso nepomembni in v nemajhni meri določajo ali napovedujejo vsebino – je treba poudariti, da se ti postopki razlikujejo, kadar gre za normalne odnose med državami, od tistih, ki se uporabljajo v trenutkih napetosti, kriz ali celo vojne.

Kadar so odnosi *normalni* (v diplomatskem žargonu pojem prijateljski v bistvu označuje odnose, ki so samo normalni, torej, ki niso obremenjeni z nekimi resnimi problemi, zaradi katerih bi jih lahko označili kot »zapletene« ali »zaostrene«, se to izraža tudi v postopkih. *Animus* teh postopkov je v tem, da se »normalnost«

¹¹ Adolfo Maresca, Il procedimento protocolare internazionale: zvezek I. Giuffrè editore, Milano 1969. Avtor podrobno opisuje diplomatske in zunajdiplomatske postopke z obširno bibliografijo.

izkazuje z dejanji, iz katerih so jasno vidni medsebojno spoštovanje, obojestranska pripravljenost za širjenje in poglobljanje zaupanja in sodelovanja, poudarjanje skupnih potreb, toleranca pri razreševanju kontroverznih zadev ter spoštovanje in upoštevanje interesov nasprotne strani, ki so nasprotni našim itd.

Postopki ob normalnih odnosih vodijo torej k vzpostavljanju odnosov med dvema ali več subjekti.

V dvostranskih odnosih je tipičen primer postopek priznavanja (*recognitio*) druge države, ki s tem dobi svojo mednarodno pravno subjektiviteto (primer s številnimi novonastalimi državami v letih 1991/92) ali ponovno potrdijo svojo mednarodno pravno subjektiviteto, ki so jo *de facto* na pa tudi *de iure* izgubile (npr. baltiške države). Na večstranskem področju je tipičen primer postopek za sprejem neke države v eno od mednarodnih organizacij. Kadar gre za mednarodno vladno organizacijo, je ta postopek praviloma bolj svečan in formaliziran, kot pa kadar gre za mednarodno nevladno organizacijo.¹²

Druge vrste postopkov zadevajo tiste vrste sporazumov, s katerimi želijo države »inter se« vzpostaviti posebne oblike odnosov – diplomatske, konzularne, trgovinske, kulturne, finančne – za katere so potrebni tudi posebni mednarodni organi, kot na primer diplomatska misija; konzulat; predstavništva trgovinskih zbornic ali posebnih združenj, na primer kemične industrije; ribištva, turizma itd; kulturne centre; mešane banke za nastop na tretjih trgih itd.

Omeniti moramo tudi postopke, s katerimi se potrdi ali preizkusi pooblaščenost, to je legitimacija organov za mednarodne odnose, ki delujejo v tujini. Mislimo na postopke za pridobivanje soglasja za šefe misij, akreditacije diplomatskih agentov, predaje poverilnic in kopij poverilnic ter postopke za pridobivanje soglasja za imenovanje in delovanje šefov konzulatov (patentno pismo, eksekvatura), postopke notifikacije prihoda in odhoda na delo v državo sprejemnico posameznih diplomatskih agentov.

Postopki mednarodne legitimacije prav tako predvidevajo, da centralni organi neke države preko svojih diplomatsko-konzularnih predstavništev notificirajo drugim državam spremembe na najvišjih državnih funkcijah (na primer na mestu šefa države, vlade, ministra za zunanje zadeve ali obrambo itd.).

Številni postopki urejajo tudi t.i. »diplomatski vsakdan«, to je dnevno rutino v diplomatskem prometu. Mislimo na pošiljanje specialnih diplomatskih misij; postopke pri pogajanjih in sklepanjih sporazumov na najrazličnejših področjih; sodelovanje med mednarodnimi subjekti, protokolarnoceremonialnimi manifestacijami ob dvostranskih obiskih ali večstranskih konferencah, na primer ob sprejemanju novih držav članic ali slovesnem sprejemanju sklepnega dokumenta itd.

¹² V ponazoritev navajamo postopek ob sprejemu Slovenije v Organizacijo združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (United Nations Food and Agriculture Organization – FAO) 6. novembra 1993 v Rimu, kjer je tudi sedež organizacije. Sočasno je bilo sprejetih približno deset drugih držav.

Najprej se v plenumu opravi formalno glasovanje. Predsedujoči objavi rezultat in prebere imena novih članic. Člane delegacije, ki so v dvorani zadaj, predsedujoči potem povabi v poseben prostor, od tu se vrnejo in nosijo svojo zastavo in napis z imenom države (*country plate*), nato predsedujoči konference v posebnem govoru čestita novim članicam, za tem pa vodja delegacije prebere zahvalo, ki ne sme biti daljša od ene in pol tipkane strani. Govor mora biti v enem od svetovnih diplomatskih jezikov, če pa je v jeziku tiste države, mora država sama poskrbeti za prevod v vse diplomatske jezike (npr. izvirniki diplomatskih konvencij in tudi drugih sprejetih dokumentov v okviru OZN so v kitajskem, angleškem, francoskem, ruskem in španskem jeziku, pri čemer so vsi jeziki verodostojni).

Razumljivo je, da se postopki, ki se uporabljajo v »*nenormalnem stanju*« med državami, bistveno razlikujejo od pravkar obravnavanih, katerih skupni animus je volja za sodelovanje.

Kadar se neka država čuti užaljeno ali ponižano zaradi obnašanja organov druge države ali če se zaradi nasprotujočih si interesov napeti odnosi poslabšajo v kritične, morajo temu praviloma slediti tudi postopki, iz katerih je tako zaostrovanje razvidno. Mislimo na te postopke: formalna zahteva za pojasnitev (npr. MZZ Slovenije je zahtevalo pojasnilo hrvaških organov o slovenskih počitniških domovih v Istri, ki so jih zasedle hrvaške oborožene sile, nekatere človekoljubne organizacije pa so v te domove želele naseliti begunce; oktober 1993); izvedba uradnega protesta, ki je lahko ustna ali pisna (z noto, demaršo), lahko pa se uporabi tudi kombinacija ustne in pisne metode; naslednja stopnja zaostrovanja je odpoklic ambasadorja na konzultacije; razglasitev enega ali več diplomatskih agentov, ki so tako ali drugače povezani z zadevo za nezaželeno osebo »*persona non grata*«; uporaba ukrepov retorizacije, kar v bistvu pomeni odgovor z istimi postopki (ukrepi) na neko neprijateljsko ravnanje druge države, ki sicer ni protipravno, je pa škodljivo; predlog, da se nastali problem poskuša rešiti v nekem diplomatskem (s pogajanjem) ali nediplomatskem (mednarodno sodišče) postopku; in kot skorajda zadnji ukrep je grožnja ali dejanska prekinitve diplomatskih in morda sočasno tudi konzularnih odnosov.

Tudi uporaba skrajnega ukrepa – *extrema ratio* – vojne praviloma zahteva ravnanje v skladu z določenimi postopki: na primer pri morebitnem ultimatumu, ki ga je treba v skladu z mednarodnim pravom razumeti kot pogojno vojno napoved. Če namreč država, ki se ji ultimat daje, do določenega časovnega roka ne izpolni postavljenih zahtev, med njima nastopi vojno stanje; postopki pri formalni vojni napovedi; postopki rimpatriacije diplomatskih in konzularnih agentov držav v vojni (konvenciji iz l. 1961 in 1963 predvidevata postopek, ki se ga morata držati obe državi); postopek imenovanja in soglasje tretje države, da bo ščitila interese (»*bello manente*«) ene države pri drugi državi v vojni.

Tudi po koncu kriznih odnosov – tudi tistih, ki so se končali z vojno – morata obe državi ali več držav sprožiti določene postopke: za sklenitev sporazuma, s katerim naj se spor reši; priprava in perfektuiranje vseh elementov mirovnega sporazuma; za ponovno vzpostavitev diplomatskih in konzularnih odnosov, za normalizacijo gospodarskega sodelovanja itd.

Diplomatski postopki zahtevajo torej določeno obliko, ki v nemajhni meri vpliva tudi na samo vsebino. Zato je za diplomatske postopke predpisana tudi določena (obvezna) oblika.

Tako je za nekatere postopke predpisana pisna oblika: na primer postopek imenovanja ambasadorja, konzula ali pooblaščenca; za vse vrste diplomatskih notifikacij itd.

Drugi postopki so lahko izvedejo tudi samo ustno: na primer govori, s katerimi diplomatski agenti izrazijo uradno stališče do določenega problema ali celote odnosov na dvostranski ali večstranski ravni. Spet drugi postopki se kažejo v določenem ravnanju, ki pa ima čisto formalen pomen: na primer prisotnost predstavnika ministrstva za zunanje zadeve ob prihodu novega ambasadorja v državo sprejemnico; vojaške časti ob obisku šefa države; kadar ambasador ali drugi diplomatski agent neke države demonstrativno zapusti uradno ceremonijo, na kateri so bile morda izrečene besede proti državi, katere predstavnik je ali kadar so na taki

ceremoniji osebe, katerih prisotnost ni združljiva z naravo odnosov med državama. Ti postopki, ta ravnanja imajo diplomatski, torej predvsem političen pomen.

Postopki za razreševanje mednarodnih sporov

Tudi ti postopki izhajajo iz sporazuma med strankami. Sporazum je sklenjen s pomočjo in z metodami diplomatskih organov. Smisel teh postopkov je utreti pot sporazumu, s katerim bi se rešil mednarodni spor: mislimo na diplomatske postopke – poleg tistih, ki zahtevajo zaupnost pogajanj – t.i. dobre usluge (good offices), mediacije, poravnave in preiskave.

Poleg teh čisto diplomatskih moramo omeniti še postopke, ki so vsaj v sklepnih fazah nediplomatski: mislimo na postopke arbitraže ali postopek pred nekim mednarodnim sodiščem.

3. *Diplomatske strukture*

Diplomatski organi in postopki lahko dejansko »živijo in delujejo« le, če so tudi takega ustroja, da se v njih lahko odvijajo mednarodni odnosi. Tudi to določa diplomatsko pravo.

Z ustrojem mislimo na vzporedni in sočasni obstoj ter medsebojno povezanost – koeksistenco – diplomatskih organov, s katerimi se vzpostavljajo in odvijajo mednarodni odnosi. Diplomatski organi namreč z ustrojem pridobijo svoj poseben *raison d'être* in pravno opredelitev.

Koeksistenca diplomatskih organov – to je ustroj sam – se udejanja preko (državnih) aparatov, v katerih se odvijajo mednarodni odnosi med dvema ali več državami. Koeksistenca teh organov je temeljni pogoj za vzpostavitev tiste vrste odnosov, ki so bistvo diplomacije. V tem smislu je na primer neka mednarodna konferenca tisti okvir – ustroj – v katerem države (inter se) vzpostavijo diplomatski dialog (t.i. kongresna ali konferenčna diplomacija). Redna ali izredna srečanja držav članic v telesih (komiteji, komisije, plenum, sekretariat itd.) neke mednarodne vladne organizacije so tisti ustroj, v katerem države članice vzpostavljajo odnose med seboj in mednarodno organizacijo samo (t.i. societarne diplomacije ali diplomacije mednarodnih organizacij).¹³

Prav tako so na primer tudi centralni organi neke države, pristojni za mednarodne odnose, tista obča struktura, znotraj katere ena država vzpostavlja uradne stike z drugimi državami. Ti stiki so sicer najrazličnejšega dometa, vendar pa so praviloma vsi diplomatske narave.

Omenjeni organi lahko svojo mednarodno funkcijo opravljajo le, če je med njimi določena »diplomatska integracija« – mislimo na določeno medsebojno sodelovanje pristojnih organov držav ali mednarodnih organizacij, ki so subjekti mednarodnih odnosov. V praksi to pomeni, da mora sistem t.i. kongresne diplomacije omogočiti, da posamezne delegacije dejansko lahko delujejo in sodelujejo na neki konferenci. Analogno mora sistem t.i. diplomacije mednarodnih organizacij omogočati misijam držav članic sodelovanje znotraj organov organizacije. Prav

¹³ V literaturi in dnevno-politični rabi lahko najdemo številne izraze za posamezne vrste večstranske diplomacije: parlamentarna, konfeksijska, kolektivna diplomacija, diplomacija v jedrski dobi, diplomacija socializma, makroekonomska diplomacija, diplomacija sestankov na vrhu, diplomacija detanta itd. Glej D. Pindič, op. nav. str. 266

tako mora sistem dvostranske diplomacije omogočiti, da se v ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ustvarjajo stiki in običajna diplomatska korespondenca z diplomatsko-konzularnimi predstavništvi držav pošiljateljic.

Omenjene strukture so torej objektivni temeljni pogoj, nekakšna »infrastruktura«, v kateri delujejo organi in potekajo odnosi. V glavnem določajo tudi oblike (forme), v katerih se ti odnosi odvijajo. V diplomaciji namreč še vedno prevladuje upravičeno prepričanje, da brez zunanje oblike ni mogoče doseči ustrezne notranje vsebine. Vse, kar je namreč v mednarodnem diplomatskem prometu nejasno, zmedeno, diskriminirajoče, naj bi te strukture – tudi zaradi doslednosti, ki jo gojijo do oblike – odstranile. Prav zaradi teh struktur – skozi katere se odvijata vsebina in oblika – mednarodni odnosi dobivajo lastno identiteto in svoj nomen iuris, to je mednarodno pravno opredelitev; zato govorimo o diplomatskih odnosih, konzularnih odnosih, kongresnih ali konferenčnih, družbenih odnosih itd.

Ob upoštevanju narave odnosov, ki se odvijajo znotraj in s pomočjo posameznih struktur, jih lahko klasificiramo kot:

a) strukture za dvostranske odnose; tipičen primer so vsi (praviloma centralni) organi države sprejemnice, preko katerih delujejo stalne diplomatske misije, specialne in konzularne misije države pošiljateljice;

b) strukture za večstranske odnose; tipičen primer so t.i. diplomatske konference, ki so namenjene na primer: pravu morja, pravu diplomatskega kurirja, pravu vesolja itd.; posameznim političnim problemom: konferenca o Jugoslaviji, Bližnjem vzhodu, Somaliji; regionalnim zadevam: Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju, Konferenca o Srednji Ameriki itd. Drug tipičen primer so stalna ali občasna srečanja držav članic v okviru teles posameznih mednarodnih vladnih organizacij.

Z vidika delovnega področja in cilja gre torej za politične (KVSE), gospodarske (FAO, ICAO, EBRD itd.) ter kulturne (UNESCO) in vojaškopolične (NATO; ZEU; NACC, ANZUS) strukture. Postopoma pa nastajajo tudi nove strukture, prilagojene novejšim problemom: ekologiji, morju, vesolju, demografiji itd.

Posebno vprašanje, povezano s tem, je vprašanje odnosov, ki se ustvarjajo med temi strukturami in diplomatskimi organi. Tega tu ne bomo obravnavali, rečemo naj le, da so ti odnosi neizogibni, logični, saj gre za določeno združljivost in sožitje med njimi, ki naj zagotovi in potrdi pravico do obstanka (raison d'être) struktur in organov – torej njihovo funkcionalno uporabnost.

Poleg tega da diplomatske strukture opravljajo omenjene funkcije, moramo poudariti še eno, ki ni nič manj bistvena. To je usklajevanje in povezovanje raznih oblik mednarodnega sodelovanja preko struktur, pri čemer le-to dobiva značilnost sistema. To je sistema diplomacije, ki ga želi v celoti zajeti sodobno diplomatsko pravo.

1) Ustroj stalnih diplomatskih predstavništev je v vsakodnevem življenju ozko povezan z ustrojem konzularnih odnosov. Kljub temu da imajo posamezna konzularna predstavništva (generalni konzulat, konzulat, vicekonzulat, konzularna pisarna) vso potrebno organizacijsko in operativno avtonomijo, je diplomatska misija v hierarhičnem smislu (predvsem političnega trenutka v mednarodnih odnosih) nadrejena konzularnim strukturam. Diplomatska misija je namreč tista, ki »oživi ali ukine« neko konzularno predstavništvo. Preko veleposlaništva (ambasade) potekajo tudi diplomatski postopki v zvezi z odpiranjem raznih tipov konzulatov, ravni konzulata, postopkov v zvezi z legitimacijo in avtorizacijo konzularnih agentov in drugega osebja konzulata itd. Isto vlogo ima stalno diplomatsko predstavništvo glede t.i. specialnih misij s konferenčnimi in kongresnimi strukturami.

Prav tako so strukture stalnih diplomatskih misij povezane s konferencami in

kongresi. Praviloma se tudi vsa pripravljalna dejanja, ki so povezana s konferenco, odvijajo po diplomatskih poteh – to je preko stalnih diplomatskih misij v glavnih mestih držav sprejemnic. S temi dejanji mislimo na: proučevanje pripravljenosti posameznih držav in drugih mednarodnih subjektov, da sodelujejo na konferenci, morebitno diplomatsko prepričevanje možnih sodelujočih o koristnosti take konference; razpošiljanje uradnih vabil, notifikacijo sodelujočih delegacij, konzultacije med skupinami politično sorodnih držav pred začetkom konference, priprave za imenovanje oseb v glavne organe konference itd.

Ne smemo pozabiti tudi na strukturalno povezanost med kongresno diplomacijo in diplomacijo mednarodnih organizacij. Ni redkost, da se začetna ideja, ki se prelevi v pobudo za sklic neke mednarodne konference, porodi znotraj struktur – v katerih sodelujejo države članice – neke mednarodne organizacije. Mislimo še posebej na pobude, ki so bile oblikovane na generalni skupščini za sklic mednarodnih konferenc, namenjenih kodifikaciji diplomatskega prava in drugih področij mednarodnega prava. Prav tako se take pobude rojevajo tudi v mednarodnih regionalnih organizacijah, ki pa kasneje dobijo splošno naravo. Znotraj struktur regionalnih organizacij se sklicujejo pogosto tudi pripravljalni sestanki za konference, ki se organizirajo na splošni ravni Združenih narodov. V tem smislu moramo spomniti na komisije, ki so bile ustanovljene v okviru Sveta Evrope med leti 1960 – 1968 in so bile posvečene konzularnemu pravu, pravu pogodb, večstranski diplomaciji in nasledstvu držav v pogodbah. Prav tako je evropski komite o specialnih misijah deloval tudi kot sklicatelj Generalne skupščine OZN o tej problematiki.

Regionalne mednarodne organizacije so prav tako tiste strukture, znotraj katerih se sprejemajo številne konvencije, ki imajo različen mednarodnopravni domet. S področja diplomatskega prava je treba omeniti ponovno Svet Evrope, ki je poleg svojih približno 150 konvencij leta 1972 sprejel tudi Evropsko konvencijo o imuniteti držav z dodatnim protokolom in 7. decembra 1967 Evropsko konvencijo o konzularnih funkcijah. K obema konvencijama lahko pristopijo seveda vse države članice Sveta Evrope.

Diplomatske strukture spadajo v del celotne diplomatske infrastrukture, ki omogoča mednarodnim subjektom, popolnim in nepopolnim (državam, mednarodnim organizacijam, osvobodilnim gibanjem) in raznim drugim nosilcem politične moči, da vstopajo v mednarodni dialog.

Šele strukture diplomaciji – kot metodi in instrumentu – zagotavljajo tehnične pogoje, potrebne za njeno funkcioniranje. V svojem operativnem bistvu je diplomacija pravzaprav dialog: to je dialog, ki se ustvari med za to pristojnimi organi dveh ali več mednarodnih subjektov. Sporočila, predlogi in odgovori, – kar vse skupaj sestavlja diplomatska pogajanja – so mednarodni subjekti, ki se izmenjujejo s pomočjo omenjenih struktur. Struktura torej zagotavlja delovanje, vzpostavitev in razvoj samega dialoga, kadar pride do stalnega ali občasnega dialoga med dvema ali več organi mednarodnih subjektov.

III.

GLOBALIZACIJA ZAHODNEGA KONCEPTA DIPLOMACIJE

Pri predstavitvi dveh temeljnih konvencij diplomatskega prava, ki so jim sledile

še številne druge (glej spisek spredaj), moramo na kratko omeniti tudi proces globalizacije zahodnega koncepta diplomatskega prava.¹⁴

Večina avtorjev, ki se ukvarja z zgodovino diplomacije ali zgolj z zgodovino evolucije diplomatskih metod, sledi t.i. zahodni razvojni črti. Le-ta se začne z antično Grčijo, nadaljuje z rimsko civilizacijo, razpadom te civilizacije – imperija na zahodno (476, evropsko) in vzhodno (Bizanc). Diplomatske metode, ki jih je 11. stoletij razvijal Bizanc, že v 12. in 13. stoletju prevzamejo in izpopolnijo italijanske mestne države, ki vzpostavijo sistem stalnih diplomatskih misij (14. in 15. stoletje) – to je sistem, ki ga postopoma prevzamejo celotna Evropa, ZDA in tiste države, ki sestavljajo zahodno civilizacijo liberalne demokracije. V drugi polovici 20. stoletja pa ga prevzamejo tudi vse novonastajajoče države v preostalem t.i. »tretjem« delu sveta. Tako pride do globalizacije zahodnega koncepta diplomacije, kar pomeni, da so diplomatske metode in tehnike sprejeli praktično vsi mednarodni subjekti ali, bolje rečeno, vsi tisti, ki se ukvarjajo z diplomacijo.

V starem, srednjem in novem veku¹⁵ so vzporedno obstajale številne druge civilizacije (v smislu politično organiziranih družb civilizacije faraonskega Egipta, islamska, indijska in druge azijske, latinskoameriška, kitajska, japonska itd.), ki so prav tako uporabljale in razvijale diplomacijo v najširšem smislu – to je kot oblikovanje in izvajanje zunanje politike, kot sredstvo in aparat ter posebno stroko ali znanost v mednarodnih odnosih.

Verjetno bi bilo mogoče na številnih primerih pokazati, da so te civilizacije (države) kljub samo občasnim stikom z zahodno civilizacijo uporabljale in razvijale vsebinsko enake ali vsaj zelo podobne metode pod pogojem, da so bile na približno isti stopnji razvoja. Tukaj mislimo na postopke pri pošiljanju in sprejemanju odposlancev, sklepanje mirovnih, trgovinskih ali sporazumov o prijateljstvu; postopke pri vodenju pogajanj, spoštovanju osebne imunitete in priznavanju privilegijev diplomatskim odposlancem, predaji in sprejemanju pooblastil itd.

Reči hočemo, da so posamezne civilizacije in kulture, organizirane v politične skupnosti (države, imperije, zveze itd.), ki so se sicer samostojno (ločeno) razvijale ter se dotikale samo na robovih – zaradi česar ni bilo bistvenih medsebojnih vplivov – uporabljale in razvijale ali organizirale svojo državnost – to je notranjo in zunanjo politiko – relativno podobno. Zato so tudi razvijale in uporabljale vsebinsko in oblikovno podobne diplomatske metode.

Ekspanzija evropskih sil pomeni predvsem ekspanzijo evropskih civilizacijskih obrazcev v smislu širjenja pravil mednarodnega komuniciranja, kot so ga uveljavile države Zahoda.¹⁶ Posebno v diplomaciji – v širšem in v ožjem smislu – je zahodna civilizacija z »izvozom« metod ter njihovo uveljavitvijo povsod po svetu doživela svojevrstno zmago, ki praktično traja že celo 20. stoletje.

Konec 19. stoletja je namreč Zahod dokončno vzpostavil svojo hegemonijo

¹⁴ Ko govorimo o zahodnem tipu diplomacije, namerno zanemarjamo nekatere razlike med diplomacijo posameznih velikih sil – ZDA, VB, Francije, Nemčije in polevropske Rusije – ki so posledica različne nacionalne narave, tradicije in vsakokratnih konkretnih potreb in zahtev. Zanemarjamo jih zato, ker vse skupaj kljub individualnim posebnostim sestavljajo zahodni koncept diplomacije.

¹⁵ Delitev na stari, srednji in novi vek je delitev, ki velja za evropski (zahodni) razvojni tok. Ni pa smiselna, pravzaprav je celo škodljiva, če bi z njo hoteli razmejiti povsem druge civilizacije, ki so sicer obstajale ali pa so se celo začele mnogo prej, a na zahodno niso bistveno vplivale (kitajska, egipčanska, latinskoameriška, arabska, indijska in druge azijske civilizacije)

¹⁶ Ekspanzija, ki pomeni politično, ekonomsko, kulturno in vojaško širjenje v nove geografske in politične prostore, je posledica dolgotrajne akumulacije nacionalne moči, ki v določenem trenutku doseže tako stopnjo, da je ni več mogoče zadrževati v nacionalnih okvirih, zaradi česar je ekspanzija v nove prostore neizogibna.

v preostalem delu sveta.¹⁷ S tem se je sklenil proces ekspanzije, ki se je začel kakšnih 400 let prej, ko je Kolumb odkril Ameriko in ko je Vasco da Gama s Portugalske okoli rta Dobre nade prispel na obale zahodne Indije. V teh štirih stoletjih si je Zahod podredil praktično vse daljne dežele – razen Afganistana in Abesinije (Etiopije) in pustil relativno samostojnost tistim, ki so vsaj delno sprejeli sistem zmagovite zahodne civilizacije.

Kljub temu da je prevlada Zahoda relativno novejša stvar, je še v 70. letih 20. stoletja kazalo, da bo tudi dolgotrajna. V začetku tega stoletja je bila svetovna ureditev vzpostavljena na podlagi ravnotežja sil med glavnimi zahodnimi silami. Pogled nazaj kaže, da se je diplomatska zgodovina odvijala znotraj relativno stabilnega ravnotežja, ki je bil posledica prevlade Zahoda. Politična slika sveta je bila zato precej enostavna. Diplomatska zgodovina – kot politična zgodovina odnosov med državami, ki so v hierarhičnem odnosu – se zdi torej kot tok tistih okoliščin in dogodkov, ki so pripeljali do prevlade Zahoda. Z vidika zahodnega sveta vsi dogodki in procesi zunaj teh pravzaprav ne spadajo v zgodovino in jih lahko spregledamo. Zahodni pogled na diplomatsko zgodovino je torej sosledje določenih dogodkov, ki so skozi stoletja pripeljali do današnje prevlade Zahoda. Sestavni del tega stališča, ki je tudi stališče zahodnih velesil, je seveda tudi napuh in prevzetno prepričanje o rasni in civilizacijski superiornosti. Podobno prepričanje o superiornosti celote neke rase, civilizacije in kulture nad drugo zasledimo v obnašanju faraonskega Egipta, ekspanziji rimskega imperija in Bizanca ter v že omenjenem prodoru evropskih sil v preostali svet. Imperij namreč vedno vpleta vojno ter posebno mentaliteto, ki jo Duroselle imenuje »esprit imperial«. Ta vsebuje stalno in nezadržno željo po moči in osvajanju. Imperij namreč vedno zahteva prostor.¹⁸

Celoten svet je v tem smislu postal interesno območje Zahoda in bil s tem vključen v zahodno politično in diplomatsko zgodovino. Ker ja ta proces »okcidentalizacije« zelo mlad in so tako sicer »pozahodnjene« države še naprej ostale podrejene in na obrobju (Indija je bila na primer vključena v zahodno interesno sfero prav zato, ker je l. 1746 postala predmet spopada med dvema velikima evropskima silama – Francijo in Anglijo. Slednja je Indijo konec 19. stoletja že vključila v svoj imperij). Zahvaljujoč Petru Velikemu, je tudi Rusija postala velesila, vendar pa je Zahod nikoli ni imel za res civilizirano. S čisto kulturnega vidika Rusija zato ni nikoli pripadala prvi kategoriji zahodnih držav. Tak pogled na Rusijo kot na polevropsko državo ostaja tudi še danes, in to kljub spremembam, ki so se začele po letu 1985 (Gorbačov). Razumevanje diplomatske zgodovine kot sosledja dogodkov, ki so privedli k nadvladi Zahoda, je do neke mere čisto logično. Zahod je svoj sistem diplomatskih pravil postopoma razširil na ves preostali svet, ki je npr. po letu 1945 samo formalno sodeloval (v raznih telesih Združenih narodov in drugih diplomatskih konferenc) pri vzpostavljanju tega sistema. Sedanji diplomatski sistem – to so vse konvencije in drugi dokumenti – je namreč čisti proizvod zahodne civilizacije, ki so se mu ostale države »prisiljene« pridružiti, ker ga še ne morejo spreminjati. Da bo tako tudi ostalo, seveda ni mogoče z gotovostjo trditi, saj je nemogoče izključiti porast vpliva »nezahodnih držav« v mednarodni skupnosti že v relativno bližnji prihodnosti.

¹⁷ Pojem hegemonija v tem kontekstu uporabljamo ne toliko v smislu politične podrejenosti nerazvitega sveta, tudi nekdanjega socialističnega, temveč prevlade Zahoda na tehnološki, finančni, ekonomski in vojaški ravni. Ta hegemonija je manj uspešna, kadar gre za razne oblike presajanja zahodnih kultur v »tretji svet«, ki se upira sprejemanju zahodnega koncepta z raznimi oblikami fundamentalizma (islamski itd.).

¹⁸ Jean Baptiste Duroselle, *Reflexions sur l'origine des empires: Diplomazia e storia delle relazioni internazionali*. Milano, Giuffrè 1991; Studi in onore di Enrico Serra.

Diplomacija in njena evolucija seveda sledita glavnemu evolutivnemu toku zahodne civilizacije. Židje in Grki so bili povezani v rimski imperij, ki se je spreobrnil v krščanstvo (380 l. Solunski edikt, Teodozij), še preden je prišlo do zloma zahodnega dela imperija (476). Barbari, ki so zavzeli imperij, so se prav tako civilizirali in sprejeli krščanstvo. Praktično nezadržna ekspanzija zahodnega koncepta se je začela v zadnjem desetletju 15. stoletja (1491 – 93; papež simbolično razdeli svet med tedanji velesili Španijo in Portugalsko).

Sklepna misel

Na začetku tega stoletja je bilo relativno močno zakoreninjeno prepričanje v političnih in vojaških strukturah velesil, da bo hegemonija Zahoda nad preostalim svetom pravzaprav »večna«. Zato morajo velesile uporabiti svojo diplomatsko večino in si razdeliti interesne sfere kolikor moč enakomerno, da bi se tako ustvarilo novo globalno ravnotežje ter preprečile vojne med njimi. V prvi polovici stoletja se je ravnotežje ustvarjalo med petimi ali šestimi velesilami, v drugi polovici pa samo med dvema (ZDA in Sovjetsko zvezo). Obe svetovni vojni in vsakokratne delitve interesnih sfer so bile samo v funkciji vzpostavljanja temeljnega ravnotežja. Ko je po razpadu Sovjetske zveze (l. 1990) razpadel tudi bipolarni sistem, se ciklično povrne obdobje številnejših dejavnikov – držav na mednarodni sceni –, ki so si med seboj v hierarhičnem razmerju. V 80. letih še vedno prevladuje mnenje – sicer manj med politiki in bolj med tehnomenedžerji – »da prevlada Zahoda zaradi svoje globalnosti nima precedensov ter da njena prihodnost ni vprašljiva. Konec stoletja in konec tisočletja pa nas že omenjene spremembe ponovno vračajo k bolj zgodovinskemu razmišljanju, ki uči, da prevlada Zahoda prav tako ne more biti večna, tako kot ni bila večna hegemonija Asircev, Perzijcev, Grkov, Rimljanov, Hunov, Arabcev, Mongolov, Kitajcev itd.

Kadar skušamo predstaviti evolucijo diplomatskih metod skozi zgodovino, je naša naloga lažja, kot pa bi bila npr. naloga zgodovinarja, ki mora predstaviti vzporeden razvoj različnih civilizacij (kitajske, srednjeameriške, evropske, faraonske, bližnje- in srednjevzhodne, vzhodnjaške itd.). Razvoj diplomatskih metod je torej dovolj linearen in ga lahko označimo kot razvoj znotraj zahodnega civilizacijskega koncepta, ki je in bo ostal »splošen in globalen« vsaj do konca 20. stoletja.

DUNAJSKA KONVENCIJA O DIPLOMATSKIH ODNOSIH

Sestavljena na Dunaju 18. septembra 1961.

Veljati je začela 24. aprila 1964 v skladu z 51. členom

Države članice te konvencije, ki:

opozarjajo, da že od davnih časov narodi vseh držav priznavajo status diplomatskih agentov,

upoštevajo cilje in načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov o suvereni enakosti držav, ohranitvi mednarodnega miru in varnosti in razvoju prijateljskih odnosov med narodi,

sodijo, da bi mednarodna konvencija o diplomatskih odnosih, privilegijih in imunitetah prispevala k razvoju prijateljskih odnosov med državami ne glede na razlike v njihovih ustavnih in družbenih sistemih,

so prepričane, da taki privilegiji in imunitete nimajo namena dajati prednosti posameznikom, temveč zagotavljati uspešno opravljanje funkcij diplomatskih misij kot misij, ki predstavljajo države,

potrjujejo, naj se tudi v prihodnje po pravilih mednarodnega običajnega prava urejajo vprašanja, ki niso izrecno urejena s to konvencijo, so se sporazumele o:

1. člen

V tej konvenciji navedeni izrazi pomenijo, kot je določeno:

- a) »šef misije« je oseba, ki jo je država pošiljateljica pooblastila, da deluje v tej funkciji;
- b) »člani misije« so šef misije in člani misije;
- c) »člani osebja misije« so člani diplomatskega, administrativnega in tehničnega osebja in člani pomožnega osebja misije;
- d) »člani diplomatskega osebja« so člani misije, ki imajo funkcijo diplomatov;
- e) »diplomatski agent« je šef misije ali član diplomatskega osebja misije;
- f) »člani administrativnega in tehničnega osebja« so člani osebja misije, ki so zaposleni v administrativni in tehnični službi misije;
- g) »člani strežnega osebja« so člani osebja misije, ki so zaposleni pri strežnih opravilih v misiji;
- h) »zasebna služinčad« so osebe, ki so v zasebni službi pri članu misije in niso uslužbenci države pošiljateljice;
- i) »prostor misije« so zgradbe, deli zgradb in pripadajoče zemljišče, ki se, ne glede na to kdo je njihov lastnik, uporabljajo za potrebe misije, vključno z rezidenco šefa misije.

2. člen

Za vzpostavljanje diplomatskih odnosov med državami in odpošiljanje stalnih diplomatskih misij je potrebno medsebojno soglasje.

3. člen

- 1) Funkcije diplomatske misije so med drugim:
 - a) predstavljanje države pošiljateljice v državi sprejemnici;
 - b) v državi sprejemnici zaščita interesov države pošiljateljice in njenih državljanov v mejah, ki jih dovoljuje mednarodno pravo;
 - c) pogajanja z vlado države sprejemnice;
 - d) obveščanje z vsemi dovoljenimi sredstvi o pogojih in razvoju dogodkov v državi sprejemnici in poročanje o tem vladi države pošiljateljice;
 - e) pospeševanje prijateljskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico in razvijanje medsebojnih gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov.
- 2) Nobena določba te konvencije se ne more tolmačiti kot prepoved diplomatski misiji, da opravlja konzularne funkcije.

4. člen

- 1) Država pošiljateljica se mora prepričati, da je oseba, ki jo namerava akreditirati kot šefa misije v državi sprejemnici, dobila privolitev (agreman) te države.
- 2) Država sprejemnica ni dolžna državi pošiljateljici pojasniti razlogov, zaradi katerih je zavrnila privolitev.

5. člen

- 1) Država pošiljateljica lahko po notifikaciji, ki jo je dolžna dati zainteresiranim državam sprejemnicam, akreditira šefa misije ali imenuje člana diplomatskega osebja, odvisno od primera, v več državah, razen če temu izrecno ne nasprotuje ena od držav sprejemnic.
- 2) Če država pošiljateljica šefa misije akreditira pri eni ali več državah, lahko odpre diplomatske misije na čelu z začasnim odpravnikom poslov (chargé d'affaires ad interim) v vsaki od držav, v kateri šef misije nima stalnega sedeža.
- 3) Šef misije ali kateri koli član diplomatskega osebja misije lahko predstavlja državo pošiljateljico pri vsaki mednarodni organizaciji.

6. člen

Dve ali več držav lahko akreditira isto osebo kot šefa misije v kakšni drugi državi, razen če temu nasprotuje država sprejemnica.

7. člen

S pridržki, ki jih vsebujejo določila v 5., 8., 9. in 11. členu, lahko država pošiljateljica po svoji presoji imenuje člane osebja misije. Kadar gre za vojaške, pomorske in letalske atašeje, lahko država sprejemnica zahteva, da se ji njihova imena sporočijo vnaprej zaradi soglasja.

8. člen

1) Člani diplomatskega osebja misije morajo biti načeloma državljani države pošiljateljice.

2) Člani diplomatskega osebja misije se lahko izbirajo med državljani države sprejemnice samo s soglasjem te države, ki lahko v vsakem trenutku prekliche to soglasje.

3) Država sprejemnica si lahko to pravico zadrži tudi glede državljanov kakšne tretje države, ki niso tudi državljani države pošiljateljice.

9. člen

1) Država sprejemnica lahko v vsakem trenutku in brez obveznosti, da pojasni svojo odločitev, obvesti državo pošiljateljico, da je šef misije ali kateri koli član diplomatskega osebja misije nezaželena oseba (persona non grata) ali da kateri koli član osebja misije ni sprejemljiv. Država pošiljateljica bo, odvisno od primera (as appropriate angl. selon le cas fr.), bodisi odpoklicala bodisi zaključila njegove funkcije v tej misiji. Oseba se lahko razglasi za nezaželeno osebo ali za nesprijemljivo, še preden pride na ozemlje države sprejemnice.

2) Če država pošiljateljica odkloni ali v razumnem roku ne izpolni svojih obveznosti, ki jih ima v skladu s 1. odstavkom tega člena, lahko država sprejemnica odkloni, da določeni osebi prizna, da je članica misije.

10. člen

1) Ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali kakšnemu drugemu ministrstvu bodo sporočeni:

a) imenovanje članov misije, njihov prihod in končni odhod ali prenehanje njihovih funkcij v misiji;

b) prihod in končni odhod osebe, ki pripada družini enega od članov misije, ali če je potrebno, dejstvo, da je kakšna oseba postala ali prenehala biti članica družine enega od članov misije;

c) prihod in končni odhod zasebne služinčadi v službi oseb, ki se omenjajo v določilu a) tega člena, in če je potrebno, dejstvo, da zasebna služinčad prekine službo pri teh osebah;

d) sprejemanje v službo ali odpuščanje oseb, ki imajo stalno bivališče v državi sprejemnici kot člani misij ali kot zasebna služinčad, s pravico do privilegijev in imunitet.

2) Kadar koli je to mogoče, je prav tako treba predhodno sporočiti prihod ali končni odhod.

11. člen

1) Če ni posebnega sporazuma o številu osebja misije, država sprejemnica lahko zahteva, da se to število giblje v mejah tistega, kar je zanj razumno in normalno glede na okoliščine in pogoje v državi sprejemnici in glede na potrebe misije, za katero gre.

2) Država sprejemnica prav tako lahko v istih mejah in brez zapostavljanja zavrne sprejem uslužbencev posamezne kategorije.

12. člen

Država pošiljateljica ne more, preden ne dobi izrecnega pristanka države sprejemnice, odpreti uradov, ki so del misije, zunaj kraja, v katerem je sedež misije.

13. člen

1) Šteje se, da je šef misije prevzel svoje funkcije v državi sprejemnici, takoj ko je bodisi predal akreditivna pisma ali ko je sporočil svoj prihod in predal prepis (kopije) svojih akreditivnih pisem ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali kakšnemu drugemu ministrstvu, za katero je tako dogovorjeno v skladu s prakso v državi sprejemnici, ki se mora uporabljati enotno.

2) Vrstni red predaje akreditivnih pisem ali prepisa (kopij) teh pisem se določa po dnevu in uri prihoda šefa misije.

14. člen

1) Šefi misij se delijo na tri razrede, in to:

a) ambasadorje (veleposlanike) ali nuncijske, akreditirane pri šefih držav, in druge šefe misij enakovredne stopnje (ranga);

b) poslanike, ministre in internuncijske, akreditirane pri šefih držav;

c) odpravnike poslov (chargés d'affaires), akreditirane pri ministrstvu za zunanje zadeve.

2) Med šefi misij ni mogoče delati nobenih razlik na temelju njihovega razreda, razen kadar gre za prednostni vrstni red (preefians) in etiketo.

15. člen

Države se medsebojno sporazumejo, kateremu razredu bodo pripadali šefi njihovih misij.

16. člen

1) Prednostni vrstni red (preefians) šefov misij v vsakem razredu se določa po dnevu in uri prevzemanja funkcij v skladu s 13. členom.

2) Spremembe, vnesene v akreditivna pisma šefa misije, ki nimajo za posledico

spremembe v razredu, ne bodo učinkovale na njegov rang (prednostni vrstni red znotraj razreda).

3) Ta člen ne posega v običaje, ki bi jih ali jih je sprejela država sprejemnica glede prednostnega vrstnega reda predstavnika Svetega sedeža.

17. člen

Šef misije sporoči Ministrstvu za zunanje zadeve ali kakšnemu drugemu ministrstvu, za katero je dogovorjeno, prednostni vrstni red članov diplomatske misije.

18. člen

V vsaki državi mora biti postopek sprejema šefov misij enoten za vsak razred.

19. člen

1) Če je mesto šefa misije izpraznjeno ali če je šef misije onemogočen, da opravlja svoje funkcije, deluje začasno kot šef misije odpravnik poslov (chargés d'affaires ad interim). Ime začasnega odpravnika poslov bo sporočil bodisi šef misije, če tega ne more storiti, pa ministrstvo za zunanje zadeve države pošiljateljice ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali kakšnemu drugemu za to pristojnemu ministrstvu.

2) Kadar v državi sprejema ni nobenega člana diplomatskega osebja, lahko država pošiljateljica s pristankom države sprejemnice določi enega od članov administrativnega ali tehničnega osebja, da opravlja tekoče administrativne zadeve misije.

20. člen

Misija in njen šef imata pravico, da izobesita zastavo ali grb države pošiljateljice na prostorih misije, vključno z rezidenco in prevoznimi sredstvi šefa misije.

21. člen

1) Država sprejemnica mora bodisi olajšati državi pošiljateljici, da na njenem ozemlju v skladu z njeno zakonodajo pridobi prostore, potrebne za misijo, bodisi pomagati državi pošiljateljici, da pridobi prostore na kakšen drug način.

2) Država sprejemnica mora prav tako, če je potrebno, pomagati misijam, da si pridobijo primerna stanovanja za svoje člane.

22. člen

1) Prostori misije so nedotakljivi. Organi države sprejemnice lahko vstopijo samo s pristankom šefa misije.

2) Država sprejemnica ima posebno dolžnost, da stori vse potrebno, da bi preprečila nasilen vstop v prostore misije ali poškodovanje prostorov, vsako ogrožanje miru misije ali žalitev njenega dostojanstva.

3) Prostori misije, pohoštvo in drugi predmeti, ki so v misiji, kot tudi prevozna sredstva misije, ne morejo biti predmet nikakršne preiskave, rekvizicije, zaplembe ali izvršbe.

23. člen

1) Država pošiljateljica in šef misije sta oproščena plačila vseh državnih, regionalnih ali občinskih davkov in taks za prostore misije, katerih lastniki ali najemniki so, razen tistih, ki pomenijo plačila za posebne storitve.

2) Davčna oprostitev, za katero gre v tem členu, se ne nanaša na omenjene davke in takse, če so po zakonih države sprejemnice naloženi osebam, ki so v pogodbenem razmerju z državo pošiljateljico ali šefom misije.

24. člen

Arhivi in listine so vselej in povsod nedotakljivi.

25. člen

Država sprejemnica daje vse olajšave, potrebne za opravljanje funkcij misije.

26. člen

Z izjemo zakonov in predpisov, ki se nanašajo na območja, v katere je vstop zaradi državne varnosti prepovedan ali posebej urejen, zagotavlja država sprejemnica vsem članom misije svobodno gibanje in potovanje po svojem ozemlju.

27. člen

1) Država sprejemnica dovoljuje in varuje svobodo občevanja misije v vse uradne namene. Pri občevanju z vlado in z drugimi misijami in konzulati države pošiljateljice, ne glede na to kje so, sme misija uporabljati vse primerna komunikacijska sredstva, tudi kurirje ter kodirana ali šifrirana sporočila. Oddajno radijsko postajo pa sme misija postaviti in uporabljati le s privoljenjem države sprejemnice.

2) Uradna korespondenca misije je nedotakljiva. Z uradno korespondenco je mišljena vsa korespondenca, ki se nanaša na misijo in njene funkcije.

3) Diplomatske pošiljke (valiza) ni dovoljeno odpirati in ne zadrževati.

4) Paketi, ki sestavljajo diplomatsko pošiljko, morajo biti na zunanji strani

vidno označeni in smejo vsebovati le listine ali predmete, namenjene za uradno rabo misije.

5) Diplomatski kurir, ki mora imeti pri sebi uradno listino, ki potrjuje, da je kurir, ter navaja število paketov, ki sestavljajo pošiljko, je pri opravljanju svojih funkcij pod varstvom države sprejemnice. Kurir uživa nedotakljivost svoje osebnosti in ne sme biti na noben način prijet ali priprt.

6) Država pošiljateljica ali misija lahko imenuje ad hoc diplomatske kurirje. Tudi v tem primeru velja peti odstavek tega člena s pristavkom, da v njem navedene imunitete nehalo veljati takoj, ko tak kurir izroči diplomatsko pošiljko, ki mu je bila zaupana, naslovniku.

7) Diplomatska pošiljka (valiza) se sme zaupati poveljniku poslovnega letala, ki se lahko spusti na dovoljeno vstopno letališče. Pri sebi mora imeti uradno listino, v kateri je navedeno, koliko paketov sestavlja pošiljko, vendar pa se poveljnik ne šteje za diplomatskega kurirja. Misija lahko pošlje enega od svojih članov, da neposredno in svobodno prevzame pošto od poveljnika letala.

28. člen

Takse in dajatve, ki jih pobira misija za uradna opravila, so oproščene vseh davkov in taks.

29. člen

Osebnost diplomatskega agenta je nedotakljiva. Na noben način ne more biti prijet ali priprt. Država sprejemnica se vede do njih z dolžnim spoštovanjem in ukrene vse, kar je potrebno, da prepreči napad na njihovo osebnost, svobodo ali dostojanstvo.

30. člen

1) Zasebno stanovanje diplomatskega agenta uživa enako nedotakljivost in varstvo kot prostori misije.

2) Njegovi dokumenti, njegova korespondenca in z izjemo 3. odstavka 31. člena tudi njegova imovina so nedotakljivi.

31. člen

1) Diplomatski agent uživa imunitete pred kazenskim sodstvom države sprejemnice. Poleg tega uživa imuniteto pred civilnim in upravnim sodstvom, razen če gre:

a) za stvarno tožbo, ki se nanaša na zasebno nepremičnino v državi sprejemnici, razen kadar diplomatski agent razpolaga z omenjenim premoženjem v imenu države pošiljateljice za misijo;

b) za tožbo, ki se nanaša na dediščino, v kateri nastopa diplomatski agent kot izvršitelj oporoke, upravitelj, dedič ali volilni upravičenec, ne pa v imenu države pošiljateljice;

c) za tožbo, ki se nanaša na poklicno ali trgovsko dejavnost, ki jo opravlja diplomatski agent v državi sprejemnici mimo svojih uradnih funkcij;

2) Diplomatski agent ni dolžan pričati.

3) Zoper diplomatskega agenta niso dovoljeni nikakršni ukrepi, razen v primerih, navedenih v točkah a), b) in c) prvega odstavka tega člena s pogojem, da jih je mogoče izvesti, ne da bi bila s tem kršena nedotakljivost njegove osebnosti ali njegovega stanovanja.

4) Imuniteta, ki jo diplomatski agent uživa pred sodstvom države sprejemnice, ne velja pred sodstvom države pošiljateljice.

32. člen

1) Država pošiljateljica se lahko odpove sodni imuniteti diplomatskih agentov in tistih oseb, ki uživajo imuniteto po 37. členu.

2) Odpoved mora biti vselej izrecna.

3) Če diplomatski agent ali oseba, ki uživa imuniteto po 37. členu, sproži postopek pred sodiščem, se glede nasprotnega zahtevka, ki je neposredno povezan z glavnim zahtevkom, ne more več sklicevati na sodno imuniteto.

4) Odpoved sodni imuniteti v pravnem postopku ali v upravnem sporu ne pomeni odpovedi imuniteti pred izvršitvijo sodbe; v takem primeru je potrebna posebna odpoved.

33. člen

1) S pridržkom tretjega odstavka tega člena za diplomatskega agenta glede službe za državo pošiljateljico ne veljajo predpisi socialnega zavarovanja, ki utegnejo veljati v državi sprejemnici.

2) Oprostitev iz prvega odstavka tega člena velja prav tako za osebe, ki so izključno v zasebni službi diplomatskega agenta s pogojem:

a) da ne gre za državljane ali osebe, ki imajo stalno prebivališče v državi sprejemnici; in

b) da veljajo zanje predpisi o socialnem zavarovanju, ki lahko veljajo v državi pošiljateljici ali kakšni drugi državi.

3) Diplomatski agent, pri katerem so zaposlene osebe, za katere ne velja oprostitve iz 2. odstavka tega člena, mora spoštovati obveznosti, ki jih delodajalca nalagajo predpisi države sprejemnice o socialnem zavarovanju.

4) Oprostitev iz 1. in 2. odstavka tega člena ne izključuje prostovoljne udeležbe v sistemu socialnega zavarovanja države sprejemnice, če ta dovoljuje tako udeležbo.

5) Določbe tega člena ne posegajo v prej sklenjene dvostranske in večstranske sporazume o socialnem zavarovanju in ne preprečujejo, da se taki sporazumi sklenejo pozneje.

34. člen

Diplomatski agent je oproščen vseh davkov in taks, osebnih in premoženjskih, državnih, regionalnih in občinskih, razen:

a) posrednih davkov, ki so po svoji naravi običajno vključeni v ceno blaga in storitev;

b) davkov in taks na zasebno nepremično premoženje, ki je v državi sprejemnici, razen če diplomatski agent razpolaga s tem premoženjem v imenu države pošiljateljice za potrebe misije;

c) takse na premoženje ali dediščine, ki jo pobira država sprejemnica s pridržkom določb 3. odstavka 39. člena te konvencije;

d) davkov in taks od osebnih prihodkov, ki izvirajo iz države sprejemnice, in davkov na kapital, ki se zaračunavajo na vlaganja v trgovska podjetja v državi sprejemnici;

e) davkov, ki se pobirajo za posebne storitve;

f) taks za registracijo, sodnih taks ali notarskih taks, hipotekarnih taks in taks v kolkih, če gre za nepremičnine s pridržkom določb 23. člena.

35. člen

Država sprejemnica oprošča diplomatske agente vseh osebnih dajatev in vsake javne službe, ne glede na to kakšne narave so, in vojaških dajatev, kot so rekvizicije, zaplembe in vojaška nastanitev.

36. člen

1) Država sprejemnica dovoljuje po svojih zakonih in predpisih, ki jih izda, uvoz in oprostitev carin, taks in drugih davščin, razen stroškov za skladiščenje, prevoz in podobne storitve:

a) za predmete, namenjene za uradno rabo v misiji;

b) za predmete, namenjene za osebno rabo diplomatskega agenta ali članov njegove družine, ki so del njegovega gospodinjstva, skupaj s predmeti, namenjenimi za njegovo nastanitev.

2) Diplomatski agent je oproščen pregleda osebne prtljage, razen če ni resnih razlogov za domnevo, da so v njej predmeti, za katere ne velja oprostitev iz 1. odstavka tega člena, ali predmeti, katerih uvoz ali izvoz je zakonsko prepovedan ali veljajo zanje karantenski predpisi države sprejemnice. V takšnem primeru se sme prtljaga pregledati le v navzočnosti diplomatskega agenta ali njegovega pooblaščenega predstavnika.

37. člen

1) Člani družine diplomatskega agenta, ki sodijo v njegovo gospodinjstvo, uživajo, če niso državljani države sprejemnice, privilegije in imunitete, omenjene v členih od 29 do 36.

2) Člani administrativnega in tehničnega osebja misije in njihovi družinski člani, ki sodijo v njihovo gospodinjstvo, uživajo, če niso državljani države sprejem-

nice ali nimajo v njej stalnega bivališča, privilegije in imunitete, ki so omenjeni v členih od 29 do 35, pri čemer pa se imuniteta pred civilnim in upravnim sodstvom države sprejemnice, omenjene v 1. odstavku 31. člena, ne uporablja pri postopkih, storjenih zunaj njihovih funkcij. Prav tako uživajo privilegije, omenjene v 1. odstavku 36. člena za predmete, ki jih uvozijo ob svoji prvi doselitvi.

3) Člani strežnega osebja misije, ki niso državljani države sprejemnice ali nimajo v njej stalnega bivališča, uživajo imunitete glede postopkov, storjenih pri opravljanju svojih funkcij, oprostitev davkov in taks na plačo, ki jo prejema za svojo službo, in oprostitev, omenjeno v 33. členu.

4) Člani zasebne služinčadi članov misije so oproščeni, če niso državljani države sedeža ali nimajo v njej stalnega bivališča, davkov in taks na plačo, ki jo prejema za svojo službo. V vsakem drugem pogledu lahko uživajo privilegije in imunitete, kot jih dovoli država sprejemnica. Vendar pa mora država sprejemnica opravljati jurisdikcijo nad omenjenimi osebami tako, da pri tem po nepotrebem ne ovira misije pri opravljanju njenih funkcij.

38. člen

1) Diplomatski agent, ki je državljani države sprejemnice ali ima v njej stalno bivališče, uživa sodno imuniteto in nedotakljivost le glede uradnih dejanj, storjenih pri opravljanju svojih funkcij, razen kadar daje država sprejemnica dodatne privilegije in imunitete.

2) Drugi člani osebja misije in zasebne služinčadi, ki so državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno bivališče, uživajo privilegije in imunitete, kot jih dovoli država sprejemnica. Vendar pa mora država sprejemnica opravljati jurisdikcijo nad omenjenim osebjem tako, da pri tem po nepotrebem ne ovira misije pri opravljanju njenih funkcij.

39. člen

1) Vsakdo uživa privilegije in imunitete, do katerih ima pravico, od trenutka, ko stopi na ozemlje države sprejemnice, da prevzame svojo službo, ali če je že tam, od trenutka, ko je njegovo ime notificirano ministrstvu za zunanje zadeve ali drugemu za to pristojnemu ministrstvu.

2) Ko nekomu, ki uživa privilegije in imunitete, preneha njegova funkcija, prenehajo ti privilegiji in imunitete praviloma v trenutku, ko takšna oseba zapusti državo, ali po preteku primerne roka, ki je dan v ta namen, toda privilegiji in imunitete veljajo do tega trenutka tudi ob oboroženem konfliktu. Vendar pa imuniteta ostane veljavna za dejanja, ki jih ta oseba stori pri opravljanju svojih funkcij kot član misije.

3) Ob smrti kakšnega člana misije njegovi družinski člani še naprej uživajo privilegije in imunitete, do katerih so upravičeni, do primerne roka, ki je potreben, da zapustijo ozemlje države sprejemnice.

4) Ob smrti katerega od članov misije, ki ni bil državljani države sprejemnice ali ni imel v njej stalnega bivališča, ali ob smrti kakšnega družinskega člana, ki je sodil v njegovo gospodinjstvo, država sprejemnica dovoli, da se iz nje odnese pokojnikovo premoženje, razen predmetov, ki si jih je pridobil v njej, pa jih je ob njegovi smrti prepovedano izvoziti. Od premoženja, ki je v državi

sprejemnici samo zato, ker se je pokojni mudil v tej državi kot član misije ali kot družinski član katerega od članov misije, se ne morejo odmeriti nikakršni davki na dediščino.

40. člen

1) Če diplomatski agent potuje čez ozemlje ali se mudi na ozemlju kakšne tretje države, ki mu je v potni list izdala vizum, če je bil ta potreben, da nastopi svojo službo ali da bi se vrnil v svojo službo, ali da bi se vrnil v svojo državo, mu ta tretja država zagotovi nedotakljivost in vse druge imunitete, ki so potrebne, da bi mu omogočila tranzit ali vrnitev. Ta država bo ravnala enako tudi glede članov njegove družine, ki uživajo privilegije in imunitete in spremljajo diplomatskega agenta ali potujejo posebej, da bi se z njim sestali ali pa da bi se vrnili v svojo državo.

2) V okoliščinah, ki so podobne tistim, ki so navedene v 1. odstavku tega člena, tretje države ne bodo ovirale prometa čez svoje ozemlje članom administrativnega in tehničnega osebja ali strežnega osebja misije in njihovim družinskim članom.

3) Tretje države priznavajo uradni korespondenci in drugim uradnim sporočilom, vključno s kodiranimi in šifriranimi, enake svoboščine in varstvo, ki jo daje tudi država sprejemnica. Diplomatskim kurirjem, ki jim je bil izdan morebitni obvezni vizum, in diplomatski pošiljki v tranzitu priznavajo enako nedotakljivost in enako varstvo, kot ju mora priznati država sprejemnica.

4) Obveznosti tretjih držav iz 1., 2. in 3. odstavka tega člena se nanašajo tudi na osebe, ki so navedene v omenjenih odstavkih, in na uradna sporočila in diplomatsko pošiljko, ki se znajdejo na ozemlju tretje države zaradi višje sile (force majeure).

41. člen

1) Ne glede na privilegije in imunitete so vse osebe, ki le-te uživajo, dolžne spoštovati zakone in predpise države sprejemnice. Prav tako se ne smejo vmešavati v njene notranje zadeve.

2) Vse uradno delo z državo sprejemnico, ki ga država pošiljateljica poveri misiji, opravlja ministrstvo za zunanje zadeve države sprejemnice ali drugega ministrstva, za katero je tako dogovorjeno.

3) Prostor misije se ne smejo uporabljati za namene, ki niso združljivi s funkcijami misije, tako kot so določene s to konvencijo ali drugimi pravili mednarodnega prava ali s posebnimi sporazumi, ki veljajo med državo pošiljateljico in državo sprejemnico.

42. člen

Diplomatski agent v državi sprejemnici ne sme opravljati poklicne ali trgovske dejavnosti za osebni zaslužek.

43. člen

Funkcije diplomatskega agenta prenehajo med drugim:

- a) z notifikacijo države pošiljateljice državi sprejemnici, da so prenehale funkcije diplomatskega agenta;
- b) z notifikacijo države sprejemnice državi pošiljateljici, da v skladu z 2. odstavkom 9. člena ta država odklanja priznavanje diplomatskega agenta za člana misije.

44. člen

Država sprejemnica mora dati olajšave celo ob oboroženem spopadu, da bi omogočila tistim, ki uživajo privilegije in imunitete, pa niso njeni državljani, in njihovim družinskim članom, ne glede na njihovo državljanstvo, da odidejo z nje-nega ozemlja v najkrajšem roku. Zlasti jim je dolžna dati, če je to potrebno, na razpolago potrebna prevozna sredstva tako zanje kot tudi za njihovo premoženje.

45. člen

Ob prekinitvi diplomatskih odnosov med dvema državama ali če je misija dokončno ali začasno odpoklicana:

- a) je država sprejemnica dolžna tudi ob oboroženem spopadu spoštovati in ščititi prostore misije skupaj z njenim premoženjem in arhivom;
- b) država pošiljateljica lahko zaupa varstvo prostorov misije skupaj z imovino in arhivi kakšni tretji državi, ki je sprejemljiva tudi za državo sprejemnico;
- c) država pošiljateljica lahko zaupa zaščito svojih interesov in interesov svojih državljanov kakšni tretji državi, ki je sprejemljiva tudi za državo sprejemnico.

46. člen

Po predhodnem soglasju države sprejemnice in na zahtevo kakšne tretje države, ki nima predstavnitva v tej državi, lahko država pošiljateljica prevzame zaščito interesov te tretje države in njenih državljanov.

47. člen

1) Pri uporabi določb te konvencije država sprejemnica ne sme zapostavljati posameznih držav.

2) Za zapostavljanje se ne šteje:

- a) če država sprejemnica omejitveno izvaja kakšno določbo te konvencije, ker jo država pošiljateljica tako izvaja glede njene misije;
- b) če posamezne države po običaju ali na podlagi sporazuma vzajemno uporabljajo ugodnejši postopek, kot ga predvidevajo določila te konvencije.

48. člen

Ta konvencija je odprta za podpis vsem državam članicam Organizacije združenih narodov ali posameznih specializiranih agencij kot tudi vsem podpisnicam statuta Mednarodnega sodišča in vsaki drugi državi, ki jo Generalna skupščina Združenih narodov povabi, naj postane članica te konvencije, na tale način: do 31. oktobra 1961 v Zveznem ministrstvu za zunanje zadeve Avstrije in potem do 31. marca 1962 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

49. člen

To konvencijo je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

50. člen

Ta konvencija je odprta za pristop vsem državam, ki pripadajo eni od štirih kategorij, omenjenih v 48. členu. Pristopne listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

51. člen

1) Ta konvencija začne veljati trideseti dan po shranitvi dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

2) Za vsako državo, ki ratificira to konvencijo ali k nji pristopi po shranitvi dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine, začne konvencija veljati trideseti dan od dneva, ko shrani listino o ratifikaciji ali pristopu.

52. člen

Generalni sekretar Organizacije združenih narodov obvesti vse države, ki pripadajo eni od štirih kategorij, ki so omenjene v 48. členu:

a) o podpisu konvencije in shranitvi ratifikacijskih ali pristopnih listin po 48., 49. in 50. členu;

b) o datumu uveljavitve te konvencije po 51. členu.

53. člen

Izvirnik te konvencije, katerega besedila v kitajskem, angleškem, francoskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna, bo shranjen pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov, ki bo poslal overjene kopije vsem državam, ki pripadajo eni od štirih kategorij, omenjenih v 48. členu.

Da bi to potrdili, so spodaj podpisani, ki so jih pooblastile njihove vlade, podpisali to konvencijo.

Sestavljena na Dunaju osemnajstega aprila tisočdevetstoenainšestdesetega leta.

PROTOKOL S FAKULTATIVNIM PODPISOVANJEM O OBVEZNEM REŠEVANJU SPOROV

I. člen

Spori o razlagi ali izvajanju konvencije sodijo v obvezno pristojnost Mednarodnega sodišča in jih torej lahko vsaka stranka v sporu, ki je tudi sama članica tega protokola, predloži sodišču s pisno vlogo.

II. člen

Stranki (v sporu) se lahko v dveh mesecih od dneva, ko ena izmed njiju obvesti drugo, da po njenem mnenju obstaja spor, dogovorita, da se ne bosta obrnili na Mednarodno sodišče, temveč na arbitražno sodišče. Po preteku tega roka lahko vsaka stranka s pisno vlogo predloži zadevni spor Mednarodnemu sodišču.

III. člen

1) Stranki v sporu se lahko v istem roku dveh mesecev sporazumeta za postopek poravnave (koncilijacije), preden se obrneta na Mednarodno sodišče.

2) Poravnalna (konciliatorna) komisija mora dati svoja priporočila v petih mesecih od svoje ustanovitve. Če stranki v sporu ne sprejmeta teh priporočil v dveh mesecih po njihovi predložitvi, lahko vsaka stran s pisno vlogo predloži zadevni spor Mednarodnemu sodišču.

IV. člen

Države članice Konvencije, Protokola s fakultativnim podpisovanjem o pridobivanju državljanstva in tega protokola lahko v vsakem trenutku izjavijo, da se določila tega Fakultativnega protokola uporabijo v sporih glede razlage ali izvajanja fakultativnega protokola o pridobivanju državljanstva. Te izjave se morajo dostaviti generalnemu sekretarju Organizacije združenih narodov.

V. člen

Ta protokol bo odprt za podpis vsem državam, ki bodo postale članice Konvencije, in sicer: do 31. oktobra 1961 v Zveznem ministrstvu za zunanje zadeve Avstrije ali kasneje do 31. marca 1962 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

VI. člen

Ta protokol je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

VII. člen

Ta protokol je odprt za pristop vsem državam, ki bodo postale članice Konvencije. Pristopne listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

VIII. člen

1) Ta protokol začne veljati istega dne kot konvencija ali trideseti dan po dnevu, ko je bila pri generalnem sekretarju Združenih narodov shranjena druga listina o ratifikaciji ali pristopu k temu protokolu, če je ta drugi datum poznejši.

2) Za vsako državo, ki ratificira ta protokol ali v skladu s 1. odstavkom tega protokola pristopi k njemu po njegovi uveljavitvi, začne protokol veljati tridesetega dne po dnevu, ko je bila shranjena listina te države o ratifikaciji ali pristopitvi.

IX. člen

Generalni sekretar Organizacije Združenih narodov obvesti vse države, ki lahko postanejo članice Konvencije:

- a) o podpisih tega protokola in o listinah o ratifikaciji in pristopitvi v skladu s V., VI. in VII. členom,
- b) o danih izjavah v skladu s IV. členom tega protokola,
- c) o datumu uveljavitve tega protokola v skladu z VIII. členom.

X. člen

Izvirnik tega protokola, katerega angleško, kitajsko, špansko, francosko in rusko besedilo je enako verodostojno, je shranjen pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov, ki pošlje overjene kopije vsem državam, navedenim v V. členu.

Da bi to potrdili, so podpisani, ki so jih za to pooblastile njihove vlade, podpisali ta protokol.

Sestavljeno na Dunaju osemnajstega aprila tisočdevetstoenainšestdesetega leta.

PROTOKOL S FAKULTATIVNIM PODPISOVANJEM PRI PRIDOBIVANJU DRŽAVLJANSTVA

I. člen

V tem protokolu ima izraz člani misije tak pomen, kot je opredeljen v odstavku b) v prvem členu Konvencije in torej pomeni šefa misije in člane osebja misije.

II. člen

Člani misije, ki niso državljani države pošiljateljice in člani njihovih družin, ki sodijo v njihovo gospodinjstvo, ne morejo pridobiti državljanstva te države zgolj na podlagi njene zakonodaje.

III. člen

Ta protokol bo odprt za podpis vsem državam, ki bodo postale članice konvencije, na tale način: do 31. oktobra 1961 v Zveznem ministrstvu za zunanje zadeve Avstrije in po tem do 31. marca 1962 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

IV. člen

Ta protokol je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

V. člen

Ta protokol je odprt za pristop vsem državam, ki bodo postale članice Konvencije. Pristopne listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

VI. člen

1) Ta protokol začne veljati istega dne kot konvencija ali trideseti dan po dnevu, ko je bila pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov shranjena druga listina o ratifikaciji ali pristopu k temu protokolu, če je ta drugi datum poznejši.

2) Za vsako državo, ki ratificira ta protokol ali v skladu s 1. odstavkom tega protokola pristopi k njemu po njegovi uveljavitvi, začne protokol veljati tridesetega dne po dnevu, ko je bila shranjena njena listina o ratifikaciji ali pristopitvi.

VII. člen

Generalni sekretar Organizacije združenih narodov obvesti države, ki lahko postanejo članice Konvencije:

- a) o podpisih tega protokola in o listinah o ratifikaciji in pristopitvi v skladu s III., IV. in V. členom;
- b) o datumu uveljavitve tega protokola v skladu s VI. členom.

VIII. člen

Izvirnik tega protokola, katerega angleško, kitajsko, špansko, francosko in rusko besedilo je enako verodostojno, je shranjen pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov, ki pošlje overjene kopije vsem državam, navedenim v III. členu.

Da bi to potrdili, so podpisani, ki so jih za to poblastile njihove vlade, podpisali ta protokol.

Sestavljeno na Dunaju osemnajstega aprila tisočdevetstoenainšestdesetega leta.

Po francoskem in angleškem izvirniku prevedel dr. Iztok Simoniti.

Avtor se zahvaljuje kolegoma Dragoljubi Benčina in Andreju Grasseliju, za pomoč in številne koristne nasvete ter pripombe pri prevanjanju.

DUNAJSKA KONVENCIJA O KONZULARNIH ODNOSIH

Sestavljena na Dunaju 24. aprila 1963. Veljati je začela 19. marca 1967 v skladu s 77. členom.

Države članice te konvencije, ki se:

– zavedajo, da so bili že v davnih časih med narodi vzpostavljeni konzularni odnosi,

– upoštevajo cilje in načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov o suvereni enakosti držav, ohranitvi mednarodnega miru in varnosti in razvoju prijateljskih odnosov med narodi,

– upoštevajo, da je Konferenca Združenih narodov o diplomatskih odnosih in imunitetah sprejela Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih, ki je bila odprta za podpis 18. aprila 1961,

– so prepričane, da bo mednarodna konvencija o konzularnih odnosih, privilegijih in imunitetah prav tako pripomogla k razvoju prijateljskih odnosov med državami ne glede na njihov ustavni in družbeni sistem,

– so prepričane, da taki privilegiji in imunitete nimajo namena dajati prednosti posameznikom, marveč zagotavljati uspešno opravljanje funkcij preko konzulatov v korist njihovih držav,

– potrjujejo, naj se tudi v prihodnje po pravilih mednarodnega običajnega prava urejajo vprašanja, ki niso izrecno urejena s to konvencijo, so se sporazumele o:

1. člen

Definicije

1) V tej konvenciji navedeni izrazi pomenijo, kot je določeno:

a) »konzulat« je vsak generalni konzulat, konzulat, vicekonzulat ali konzularna agencija;

b) »konzularno območje« je ozemlje, določeno konzulatu, na katerem ta opravlja konzularne funkcije;

c) »šef konzulata« je oseba, ki je pooblaščen, da deluje v tej funkciji;

d) »konzularni funkcionar« je vsaka oseba, vključno s šefom misije, ki je (v tej funkciji) pooblaščen za opravljanje konzularnih funkcij;

e) »konzularni uslužbenec« je vsaka oseba, ki opravlja administrativne ali tehnične zadeve konzulata;

f) »član strežnega osebja« je vsaka oseba, ki je zaposlena pri domačih opravilih v konzulatu;

g) »člani konzulata« so konzularni funkcionarji, konzularni uslužbenci in člani strežnega osebja;

h) »člani konzularnega osebja« so konzularni funkcionarji razen šefa konzulata, konzularni uslužbenci in člani strežnega osebja;

i) »član zasebne služinčadi« je oseba, ki je zaposlena izključno zasebno pri članu konzulata;

j) »konzularni prostori« so zgradbe ali deli zgradb in zemljišče okoli, ki se ne glede na to, kdo je njihov lastnik, uporabljajo izključno za konzulat;

k) »konzularni arhivi« so vsi akti, dokumenti, korespondenca, knjige, filmi, magnetofonski trakovi in registri konzulata kot tudi gradivo za šifriranje in kodiranje, kartoteke in vsak del pohištva, ki je namenjen za njihovo zaščito in hrambo.

2) Sta dve vrsti konzularnih funkcionarjev: karierni konzularni funkcionarji in častni konzularni funkcionarji. Določila II. poglavja te konvencije se nanašajo na konzulate, ki jih vodijo karierni konzularni funkcionarji; določila III. poglavja pa se nanašajo na konzulate, ki jih vodijo častni konzularni funkcionarji.

3) Poseben položaj članov konzulata, ki so državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno bivališče, je urejen v 7. členu te konvencije.

I. poglavje

SPLOŠNA DOLOČILA O KONZULARNIH ODNOSIH

1. del

VZPOSTAVLJANJE IN VODENJE KONZULARNIH ODNOSOV

2. člen

Vzpostavljanje konzularnih odnosov

1) Za vzpostavitev konzularnih odnosov med državama je potrebno medsebojno soglasje.

2) Za soglasje, ki je dano k vzpostavitvi diplomatskih odnosov med državama, se šteje, da vsebuje tudi, če ni drugače določeno, soglasje k vzpostavitvi konzularnih odnosov.

3) Prekinitev diplomatskih odnosov ipso facto (s samim dejanjem) nima za posledice tudi prekinitve konzularnih odnosov.

3. člen

Opravljanje konzularnih funkcij

Konzulati opravljajo konzularne funkcije. Konzularne funkcije lahko opravljajo tudi diplomatske misije v skladu z določili te konvencije.

4. člen

Odprtje konzulata

1) Konzulat se lahko odpre na ozemlju države sprejemnice samo z njenim soglasjem.

2) Sedež konzulata, njegovo stopnjo (rang) in njegovo konzularno območje določa država pošiljateljica po predhodnem pristanku države sprejemnice.

3) Država pošiljateljica lahko kasneje spremeni sedež konzulata, njegovo stopnjo ali njegovo konzularno območje, samo če s tem soglaša država sprejemnica.

4) Prav tako je potrebno soglasje države sprejemnice, kadar generalni konzulat ali konzulat želi odpreti vicekonzulat ali konzularno agencijo v kraju zunaj tistega, v katerem je sam.

5) Prav tako je potrebno izrecno predhodno soglasje države sprejemnice za odprtje pisarne obstoječega konzulata zunaj kraja, v katerem je sedež konzulata.

5. člen

Konzularne funkcije

Konzularne funkcije so:

a) varstvo interesov države pošiljateljice in njenih državljanov, fizičnih in pravnih oseb v državi sprejemnici v mejah, ki jih dovoljuje mednarodno pravo;

b) pomoč pri razvijanju trgovskega, gospodarskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja med državo pošiljateljico in državo sprejemnico ter kakršno koli pospeševanje prijateljskih odnosov med njima v skladu z določili te konvencije;

c) seznanjanje z vsemi dovoljenimi sredstvi, s pogoji in razvojem trgovskega, gospodarskega, konzularnega in znanstvenega življenja države sprejemnice, poročanje o tem državi pošiljateljici in dajanje informacij tistim, ki jih to zanima;

d) izdajanje potnih listov in potnih dokumentov državljanom države pošiljateljice ter vizumov in drugih ustreznih dokumentov osebam, ki žele potovati v državo pošiljateljico;

e) pomoč in podpora državljanom, fizičnim in pravnim osebam države pošiljateljice;

f) opravljanje notarskih in matičnih ter podobnih opravil kot tudi opravljanje določenih administrativnih nalog, če to ni v nasprotju z zakoni in predpisi države sprejemnice;

g) varstvo interesov državljanov, fizičnih in pravnih oseb države pošiljateljice v zapuščinskih zadevah (mortis causa) na ozemlju države sprejemnice v skladu z zakoni in predpisi države sprejemnice;

h) varstvo v mejah, ki jih določajo zakoni in predpisi države sprejemnice, interesov mladoletnih in opravilno nesposobnih oseb državljanov države pošiljateljice, posebej kadar je zanje potrebno skrbništvo ali rejništvo;

i) ob pridržku veljavne prakse in postopkov v državi sprejemnici zastopanje državljanov države pošiljateljice ali sprejemanje ukrepov za zagotovitev ustreznega zastopanja pred sodišči ali drugimi organi države sprejemnice, da bi se v skladu z zakoni in predpisi države sprejemnice zagotovilo sprejetje začasnih ukrepov zaradi varstva pravic in interesov teh državljanov, kadar ti zaradi odsotnosti ali zaradi drugih razlogov ne morejo pravočasno braniti svojih pravic in interesov;

j) dostavljanje sodnih in nesodnih aktov ali uradnih zahtevkov v skladu z veljavnimi mednarodnimi sporazumi ali, če takih sporazumov ni, na vsak drug način, ki je v skladu z zakoni in predpisi države sprejemnice;

k) uresničevanje pravice do nadzora in pregleda (kontrolne in inšpekcije), predvidenih v zakonih in predpisih države sprejemnice, nad pomorskimi in rečnimi ladjami, ki plovejo pod zastavo države pošiljateljice, nad letali, registriranimi v državi pošiljateljici, kot tudi nad njihovo posadko;

l) pomoč ladjam in letalom, omenjenim v odstavku k) tega člena, kot tudi

njihovim posadkam, sprejemanje izjav o potovanju teh ladij, pregledovanje in obravnavanje ladijskih dokumentov in, ne posegajoč v pristojnosti organov države sprejemnice, vodenje preiskav o vseh nesrečah med njihovim potovanjem in reševanje vseh sporov med kapitanom ladje, oficirji in mornarji, če jih za to pooblašča-jo zakoni in predpisi države pošiljateljice ;

m) opravljanje vseh drugih nalog, ki jih država pošiljateljica zaupa konzulatu in jih zakoni in predpisi države sprejemnice ne prepovedujejo ali jim država sprejemnica ne nasprotuje, ali tistih, ki se omenjajo v veljavnih mednarodnih sporazumih med državo pošiljateljico in državo sprejemnico.

6. člen

Opravljanje konzularnih funkcij zunaj konzularnega območja

V posebnih okoliščinah lahko konzularni funkcionar s pristankom države sprejemnice opravlja svoje naloge zunaj svojega konzularnega območja.

7. člen

Opravljanje konzularnih funkcij v tretji državi

Država pošiljateljica lahko po notifikaciji zainteresiranim državam, če nobena od teh temu izrecno ne nasprotuje, pooblasti konzulat, odprt v kakšni državi, da prevzame opravljanje konzularnih funkcij v kakšni tretji državi.

8. člen

Opravljanje konzularnih funkcij za tretjo državo

Potem ko ustrezno o tem obvesti državo sprejemnico in če ta temu ne nasprotuje, lahko konzulat države pošiljateljice opravlja konzularne funkcije v državi sprejemnici v korist kakšne tretje države.

9. člen

Razredi šefov konzulatov

1. Šefi konzulatov se delijo na štiri razrede, in to:

- a) generalne konzule;
- b) konzule;
- c) vicekonzule;
- d) konzularne agente.

2. Prvi odstavek tega člena v ničemer ne omejuje pravice katere koli pogodbenice, da določi nazive konzularnih funkcionarjev, ki niso šefi konzulata.

10. člen

Imenovanje in sprejem šefov konzulatov

1. Šefe konzulatov imenuje država pošiljateljica, opravljanje njihovih funkcij pa odobri država sprejemnica.

2. S pridržkom določil te konvencije se način imenovanja in sprejema šefov konzulatov uredi z zakoni, predpisi in prakso države pošiljateljice in države sprejemnice.

11. člen

Patentno pismo ali notifikacija o imenovanju

1. Šef konzulata dobi od države pošiljateljice dokument v obliki patentnega pisma (lettre de provision fr.; consular commission angl.) ali kakšne podobne listine, ki se izda za vsako imenovanje posebej in v kateri se pojasnjuje njegova funkcija ter navajajo njegovo ime in priimek, kategorija in razred, konzularno območje in sedež konzulata.

2. Država pošiljateljica po diplomatski ali drugi ustrezni poti pošlje patentno pismo ali podobno listino vladi države, na katere ozemlju naj bi šef konzulata opravljal svoje funkcije.

3. Če država sprejemnica soglaša, lahko država pošiljateljica nadomesti patentno pismo ali podobno listino z notifikacijo, ki vsebuje podatke, predvidene v 1. odstavku tega člena.

12. člen

Eksekvatura

1. Šef konzulata lahko opravlja svoje funkcije, kadar je od države sprejemnice dobil pooblastilo, imenovano eksekvatura (exequatur), ne glede na to kakšna je oblika tega pooblastila.

2. Država, ki odkloni izdajo eksekvature, ni dolžna državi pošiljateljici sporočiti razlogov za odklonitev.

3. S pridržkom določil 13. in 15. člena šef konzulata ne more začeti opravljati svojih funkcij, preden ne dobi eksekvature.

13. člen

Začasno pooblastilo šefom konzulatov

Dokler ni izdana eksekvatura, lahko šef konzulata začasno dobi dovoljenje za opravljanje svojih funkcij. V tem primeru se morajo uporabljati določila te konvencije.

14. člen

Notifikacija oblastem konzularnega območja

Od trenutka, ko se konzulu dovoli, čeprav začasno, da opravlja svoje naloge, je država sprejemnica o tem dolžna obvestiti pristojne oblasti na konzularnem območju. Prav tako je dolžna sprejeti vse potrebne ukrepe, da bi šef konzulata lahko opravljal svoje dolžnosti in užival ugodnosti, predvidene s to konvencijo.

15. člen

Začasno opravljanje funkcij šefa konzulata

1. Če šef konzulata ne more opravljati svoje funkcije ali če je njegovo mesto izpraznjeno, lahko vršilec dolžnosti začasno dela kot šef konzulata.

2. Ime in priimek vršilca dolžnosti ad interim sporoči bodisi diplomatsko predstavništvo države pošiljateljice bodisi, če v državi sprejemnici ni diplomatskega predstavništva države pošiljateljice, šef konzulata, bodisi če tega on ne more storiti, kateri drugi pristojni organ države pošiljateljice ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali organu, ki ga to ministrstvo določi. Praviloma je tako notifikacijo treba poslati vnaprej. Država sprejemnica lahko s svojim pristankom pogojuje sprejem za vršilca dolžnosti ad interim osebe, ki ni niti diplomatski agent niti konzularni funkcionar države pošiljateljice v državi sprejemnici.

3. Pristojne oblasti države sprejemnice morajo dati pomoč in varstvo vršilcu dolžnosti ad interim. Med njegovim delovanjem se zanj uporabljajo določila te konvencije enako kot za šefa konzulata, za katerega gre. Vendar pa državi sprejemnici ni treba vršilcu dolžnosti ad interim priznati olajšav, privilegijev in imunitet, za katere mora šef konzulata, zato da bi jih užival, izpolnjevati pogoje, ki jih vršilec dolžnosti ne izpolnjuje.

4. Kadar država pošiljateljica določi člana diplomatskega osebja v državi sprejemnici za vršilca dolžnosti ad interim pod pogoji, predvidenimi v 1. odstavku tega člena, še naprej uživa diplomatske privilegije in imunitete, če temu ne nasprotuje država sprejemnica.

16. člen

Prednostni vrstni red šefov konzulatov

1. Šefi konzulata dobijo rang v vsakem razredu po datumu izdaje eksekvature.

2. Vendar kadar je šefu konzulata dovoljeno, da začasno opravlja svoje funkcije, še preden je dobil eksekvaturu, velja datum izdaje začasnega dovoljenja pri prednostnem vrstnem redu; tak vrstni red ostane tudi po izdaji eksekvature.

3. Prednostni vrstni red dveh ali več šefov konzulatov, ki so dobili eksekvaturu ali začasno dovoljenje na isti dan, se določa po datumu predaje njihovega patentnega pisma ali podobne listine ali po datumu notifikacije državi sprejemnici, predvidenem v 3. odstavku 11. člena.

4. Začasni vršilec dolžnosti šefa dobi stopnjo nad vsemi šefi konzulatov. Med njimi pa se stopnja določa po dnevu začasnega prevzema dolžnosti in po datumu notifikacije v skladu z 2. odstavkom 15. člena.

5. Častni konzularni funkcionarji, ki so šefi konzulatov, napredujejo za stopnjo v vsakem razredu nad kariernimi šefi konzulatov po vrsti in po pravilih, določenih v prejšnjih odstavkih.

6. Šefi konzulatov imajo prednost pred konzularnimi funkcionarji, ki te funkcije nimajo.

17. člen

Opravljanje diplomatskih uradnih dejanj po konzularnih funkcionarjih

1. V državi, v kateri država pošiljateljica nima diplomatske misije in v kateri je ne zastopa diplomatska misija kakšne tretje države, je lahko konzularni funkcionar s soglasjem države sprejemnice pooblaščen, da opravlja diplomatsko delo, ne da bi to vplivalo na njegov konzularni status. Opravljanje tega dela ne daje konzularnemu funkcionarju nobene pravice do diplomatskih privilegijev in imunitet.

2. Konzularni funkcionar je lahko po notifikaciji državi sprejemnici pooblaščen, da predstavlja državo pošiljateljico pri kateri koli medvladni organizaciji. Kadar deluje v tej funkciji, ima pravico do vseh privilegijev in imunitet, ki jih mednarodno običajno pravo ali mednarodni sporazumi priznavajo predstavniku medvladne organizacije; vendar pa glede katere koli konzularne funkcije, ki jo opravlja, nima sodne imunitete, širše od tiste, ki jo uživa vsak konzularni funkcionar po tej konvenciji.

18. člen

Imenovanje iste osebe s strani dveh ali več držav za konzularnega funkcionarja

Dve ali več držav lahko s pristankom države sprejemnice imenujeta isto osebo za konzularnega funkcionarja v tej državi.

19. člen

Imenovanje članov konzularnega osebja

1. S pridržkom določil 20., 22. in 23. člena država pošiljateljica po svoji presoji imenuje člane konzularnega osebja.

2. Država pošiljateljica dovolj zgodaj sporoči državi sprejemnici ime in priimek, kategorijo in razred vseh konzularnih funkcionarjev, razen šefa konzulata, zato da bi država sprejemnica, če to želi, lahko uresničila pravice iz 3. odstavka 23. člena.

3. Država pošiljateljica lahko, če to zahtevajo njeni zakoni in predpisi, zaprosi državo sprejemnico, da izda eksekvaturu konzularnemu funkcionarju, ki ni šef konzulata.

4. Država sprejemnica lahko, če to zahtevajo njeni zakoni in predpisi, izda eksekvaturu konzularnemu funkcionarju, ki ni šef konzulata.

20. člen

Število osebja konzulata

Če ni posebnega sporazuma o številu osebja konzulata, lahko država sprejemnica zahteva, da je to število v mejah tistega, kar je zanjo razumno in normalno glede na okoliščine in razmere, ki vladajo na konzularnem območju, ter na potrebe konzulata, za katerega gre.

21. člen

Prednostni vrstni red (preseans) med konzularnimi funkcionarji istega konzulata

Diplomska misija države pošiljateljice ali, če take misije v državi sprejemnici ni, šef konzulata sporoči ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali organu, ki ga to ministrstvo določi, prednostni vrstni red med funkcionarji konzulata in vse spremembe v zvezi s tem.

22. člen

Državljanstvo konzularnih funkcionarjev

1. Konzularni funkcionarji so načeloma državljani države pošiljateljice.
2. Konzularni funkcionarji se lahko izbirajo med državljani države sprejemnice samo z izrecnim soglasjem te države, ki ga lahko vsak trenutek prekliče.
3. Država sprejemnica si lahko isto pravico zadrži tudi glede državljanov kakšne tretje države, ki niso hkrati tudi državljani države pošiljateljice.

23. člen

Razglasitev za nezaželeno osebo (persona non grata)

1. Država sprejemnica lahko v vsakem trenutku obvesti državo pošiljateljico, da je kakšen konzularni funkcionar nezaželeno oseba ali da kateri koli drugi član konzularnega osebja ni sprejemljiv. Država pošiljateljica mora glede na primer odpoklicati to osebo ali prekiniti njene funkcije v tem konzulatu.

2. Če država pošiljateljica noče izpolniti svoje obveznosti po 1. točki tega člena ali je ne izpolni v razumnem roku, lahko država sprejemnica glede na primer odvzame eksekvaturu tej osebi ali jo preneha priznavati za člana konzularnega osebja.

3. Oseba, imenovana za člana konzulata, se lahko razglasi za nezaželeno, še preden pride na ozemlje države sprejemnice ali, če je že tu, še preden prevzame funkcije v konzulatu. V tem primeru mora država pošiljateljica preklicati imenovanje.

4. V primerih, omenjenih v 1. in 3. odstavku tega člena, država sprejemnica ni dolžna pojasniti državi pošiljateljici razlogov svoje odločitve.

24. člen

Obveščanje države sprejemnice o imenovanjih, prihodih in odhodih

1. Ministrstvo za zunanje zadeve države sprejemnice ali kakšen drug organ, ki ga to ministrstvo določi, bo obveščeno o:

a) imenovanju članov konzulata, njihovem prihodu v konzulat po imenovanju kot tudi o njihovem dokončnem odhodu ali prenehanju njihovih funkcij kot tudi o vsaki spremembi njihovega statusa med njihovim službovanjem v konzulatu;

b) prihodu in dokončnem odhodu osebe, ki pripada družini in ki živi v skupnem gospodinjstvu člana konzulata, in kjer je to potrebno, o tem, da je oseba postala ali prenehala biti član družine člana misije;

c) prihodu in dokončnem odhodu članov zasebne služinčadi in, kjer je to potrebno, prenehanju njihove službe v tej funkciji;

d) sprejemanju v službo ali o odpuščanju oseb, ki prebivajo v državi sprejemnici kot člani konzulata ali kot zasebna služinčad s pravico do privilegijev in imunitet.

2. Kadar koli je to mogoče, je treba predhodno sporočiti prihod in dokončni odhod.

II. del

PRENEHANJE KONZULARNIH FUNKCIJ

25. člen

Prenehanje funkcij članu konzulata

Funkcije člana konzulata prenehajo med drugim (inter alia):

a) z notifikacijo države pošiljateljice državi sprejemnici, da so njegove funkcije prenehale;

b) z odvzemom eksekvature ;

c) z notifikacijo države sprejemnice državi pošiljateljici, da je prenehala priznavati to osebo kot člana konzularnega osebja.

26. člen

Odhod z ozemlja države sprejemnice

Država sprejemnica mora celo ob oboroženem spopadu zagotoviti članom konzulata in zasebni služinčadi, ki niso državljani države sprejemnice, kot tudi članom njihovih družin, ki živijo v njihovem gospodinjstvu, ne glede na njihovo državljanstvo čas in ugodnosti, ki so jim potrebni, da bi se pripravili na svoj odhod in odšli z njenega ozemlja v najkrajšem možnem roku po prenehanju svojih funkcij. Zlasti jim je dolžna dati, če je to potrebno, na razpolago potrebna prevozna sredstva tako zanje kot za njihovo premoženje, razen za premoženje, pridobljeno v državi sprejemnici, katerega izvoz je prepovedan v trenutku odhoda.

*Zaščita konzularnih prostorov in arhivov ter interesov države pošiljateljice
v izrednih okoliščinah*

1) Ob prekinitvi konzularnih odnosov med državama:

a) je država sprejemnica dolžna tudi ob oboroženem spopadu spoštovati in zaščititi prostore konzulata skupaj s premoženjem konzulata in konzularnim arhivom;

b) država pošiljateljica lahko zaupa v varstvo prostore konzulata skupaj s premoženjem, ki je v njih, in konzularni arhiv kakšni tretji državi, sprejemljivi tudi za državo sprejemnico;

c) država pošiljateljica lahko zaupa varstvo svojih interesov in interesov svojih državljanov kakšni tretji državi, sprejemljivi tudi za državo sprejemnico.

2) Ob začasnem ali dokončnem zaprtju konzulata se uporabljajo določila odstavka a) 1. točke tega člena. Poleg tega:

a) če ima država pošiljateljica, čeprav brez diplomatskega predstavništva v državi sprejemnici, kakšen drug konzulat na ozemlju te države, lahko temu konzulatu zaupa varstvo prostorov zaprtega konzulata skupaj s premoženjem, ki je v njem, in konzularnega arhiva kot tudi s soglasjem države sprejemnice opravljanje konzularnih funkcij na območju tega konzulata; ali

b) če država pošiljateljica nima diplomatske misije niti drugih konzulatov v državi sprejemnici, se uporabljajo določila odstavkov b) in c) 1. točke tega člena.

II. poglavje

OLAJŠAVE, PRIVILEGIJI IN IMUNITETE KONZULATOV, KARIERNIH
KONZULARNIH FUNKCIONARJEV IN DRUGIH ČLANOV
KONZULATA

I. del

OLAJŠAVE, PRIVILEGIJI IN IMUNITETE, KI SE NANAŠAJO NA
KONZULAT

28. člen

Olajšave za dejavnost konzulata

Država sprejemnica daje konzulatu vse olajšave za opravljanje njegovih funkcij.

29. člen

Uporaba državne zastave in grba

1) Država pošiljateljica ima pravico uporabljati svojo državno zastavo in svoj grb v državi sprejemnici v skladu z določili tega člena.

2) Državna zastava države pošiljateljice se lahko izobesi na zgradbo konzulata in državni grb na vhodna vrata kot tudi na rezidenco šefa konzulata in na njegova prevozna sredstva, kadar se uporabljajo v službene namene.

3) Pri izkoriščanju pravice po tem členu se bodo upoštevali zakoni, predpisi in praksa države sprejemnice.

30. člen

Prostori

1) Država sprejemnica mora bodisi olajšati državi pošiljateljici, da na njenem ozemlju v skladu z njenimi zakoni in predpisi pridobi prostore, potrebne za konzulat, bodisi da ji pomaga priti do njih kako drugače.

2) Država sprejemnica mora prav tako, če je potrebno, pomagati konzulatu, da dobi primerna stanovanja za svoje člane.

31. člen

Nedotakljivost konzularnih prostorov

1) Prostori konzulata so nedotakljivi v meri, kot to predvideva ta člen.

2) Organi države sprejemnice lahko vstopijo v konzularne prostore, ki jih konzulat uporablja izključno za svoje delo, samo s pristankom šefa konzulata, osebe, ki jo on določi, ali šefa diplomatske misije države pošiljateljice. Vendar se domneva, da je ob požaru ali drugi nesreči, ki zahteva hitre varstvene ukrepe, dan pristanek šefa konzulata.

3) S pridržkom določil 2. odstavka tega člena ima država sprejemnica posebno obveznost, da stori vse potrebno, zato da bi preprečila nasilen vstop v prostore konzulata ali njihovo poškodovanje, ogrožanje miru ali žalitev njegovega dostojanstva.

4) Prostori konzulata, pohištvo v njih in premoženje konzulata kot tudi njegova prevozna sredstva ne morejo biti odvzeti za namene narodne obrambe ali javne koristi. Če je razlastitev v ta namen potrebna, bodo sprejeti vsi ukrepi, zato da bi se izognili oviranju opravljanja konzularnih funkcij, državi pošiljateljici pa bo hitro izplačana ustrežna in dejanska odškodnina.

32. člen

Oprostitev plačila davkov za konzularne prostore

1) Konzularni prostori in rezidenca kariernega šefa konzulata, čigar lastnik ali najemnik je država pošiljateljica ali katera druga oseba, ki deluje v imenu te države, so oproščeni vseh davkov in katerih koli taks, državnih, regionalnih ali občinskih, razen tistih, ki so plačilo za posebne storitve.

2) Davčna oprostitvev, predvidena v 1. odstavku tega člena, se ne nanaša na omenjene davke in takse, če so po zakonih in predpisih države sprejemnice naloženi osebam, ki so v pogodbenem razmerju z državo pošiljateljico ali osebo, ki deluje v imenu te države.

33. člen

Nedotakljivost konzularnih arhivov in listin

Konzularni arhivi in listine so vselej in povsod nedotakljivi.

34. člen

Svoboda gibanja

Z izjemo zakonov in predpisov, ki se nanašajo na območja, na katera je vstop zaradi državne varnosti prepovedan ali posebej urejen, zagotavlja država sprejemnica vsem članom konzulata svobodo gibanja in potovanja na svojem ozemlju.

35. člen

Svoboda občevanja (komuniciranja)

1. Država sprejemnica dovoljuje in varuje svobodo občevanja konzulata za vse uradne namene. Pri občevanju z vlado, z diplomatskimi misijami in drugimi konzulati države sprejemnice, ne glede na to kje so, sme konzulat uporabljati vsa primerna komunikacijska sredstva, vključno diplomatske in konzularne kurirje, diplomatske in konzularne pošiljke ter kodirana ali šifrirana sporočila. Oddajno radijsko postajo pa sme konzulat postaviti in uporabljati le s pristankom države sprejemnice.

2. Uradna korespondenca konzulata je nedotakljiva. Z uradno korespondenco je mišljena vsa korespondenca, ki se nanaša na konzulat in njegove funkcije.

3. Konzularne pošiljke ni dovoljeno odpirati in ne zadrževati. Vendar če pristojni organi države sprejemnice na podlagi tehtnih razlogov domnevajo, da pošiljka vsebuje poleg korespondence, listin in predmetov, omenjenih v 4. odstavku tega člena, tudi druge predmete, lahko zahtevajo, da v njihovi prisotnosti pošiljko odpre pooblaščen predstavnik države pošiljateljice. Če organi te države zavrnejo tako zahtevo, se pošiljka vrne tja, od koder je prišla.

4. Paketi, ki sestavljajo konzularno pošiljko, morajo imeti na zunaj vidne oznake, ki kažejo na njihovo naravo, in smejo vsebovati samo uradno korespondenco ter dokumente in predmete, ki so namenjeni izključno za uradno uporabo.

5. Konzularni kurir mora imeti pri sebi uradno listino, ki potrjuje njegov status ter navaja število paketov, ki sestavljajo konzularno pošiljko. Kurir ne sme biti državlján države sprejemnice, razen s soglasjem države sprejemnice, in ne sme imeti stalnega bivališča v državi sprejemnici, razen če je državlján države pošiljateljice.

Država sprejemnica varuje konzularnega kurirja pri opravljanju njegove funkcije. Kurir uživa nedotakljivost svoje osebnosti in ne more biti na noben način prijet niti priprt.

6. Država pošiljateljica, njena diplomatska misija ali njen konzulat lahko imenujejo ad hoc konzularne kurirje. Tudi v tem primeru velja 5. odstavek tega člena s pristavkom, da njegove imunitete prenehajo veljati, ko izroči naslovníku konzularno pošiljko, ki mu je bila zaupana.

7. Konzularna pošiljka se lahko zaupa poveljniku ladje ali poslovnega letala, ki se mora spustiti na dovoljeno mesto vstopa. Poveljnik mora imeti pri sebi uradno listino, v kateri je navedeno število paketov, ki sestavljajo konzularno pošiljko, vendar se on ne šteje za konzularnega kurirja. Po dogovoru s pristojnimi lokalnimi organi lahko konzulat pošlje enega od svojih članov, da neposredno in prosto prevzame pošto iz rok poveljnika ladje ali letala.

36. člen

Občevanje z državljani države pošiljateljice

1. Z namenom da se olajša opravljanje konzularnih funkcij v odnosu na državljane države pošiljateljice:

a) morajo konzularni funkcionarji imeti svobodo občevanja z državljani države pošiljateljice ter imeti do njih dostop. Dravljani države pošiljateljice imajo enako svobodo občevanja s konzularnimi funkcionarji in dostop do njih;

b) če to zainteresirani zahteva, bodo pristojni organi brez odlašanja obvestili konzulat države pošiljateljice, če je na njegovem konzularnem območju državljan te države aretiran, zaprt ali v priporu ali kako drugače pridržan. Prav tako bodo brez odlašanja predložili konzulatu vsako sporočilo osebe, ki je aretirana, zaprta ali v priporu ali kako drugače pridržana. Ti organi morajo nemudoma obvestiti zainteresiranega o njegovih pravicah v skladu s tem členom;

c) konzularni funkcionarji imajo pravico obiskati državljana države pošiljateljice, ki je zaprt, v priporu ali kako drugače pridržan, da se z njim pogovorijo in dopisujejo in da poskrbijo za njegovo pravno zastopanje pred sodiščem. Prav tako imajo pravico obiskati vsakega državljana države pošiljateljice, ki je na podlagi sodbe zaprt ali pridržan na njihovem konzularnem območju. Vendar pa se morajo konzularni funkcionarji vzdržati posredovanja v korist državljana, ki je zaprt, v priporu ali kako drugače pridržan, če zainteresirani temu izrecno nasprotuje.

2. Pravice, predvidene v 1. odstavku tega člena, se lahko uresničujejo v mejah zakonov države sprejemnice, pri čemer morajo ti zakoni in predpisi v celoti omogočati polno uresničenje ciljev, za katere so te pravice dane na temelju tega člena.

37. člen

Obveščanje ob smrti, skrbništvu ali rejništvu (tuteli in kurateli), brodolomu in letalskih nesrečah

Če imajo pristojni organi države sprejemnice določeno informacijo, je njihova dolžnost:

a) da ob smrti državljana države pošiljateljice brez odlašanja obvestijo konzulat, na katerega območju se je zgodil smrtni primer;

b) da pristojnemu konzulatu brez odlašanja sporočijo primere, v katerih bi bilo treba postaviti skrbnika ali rejnika (tutorja ali kuratorja) za mladoletnika ali za opravilno nesposobnega državljana države pošiljateljice. Obvestilo ne vpliva na uporabo zakonov in drugih predpisov države sprejemnice za imenovanje skrbnika ali rejnika;

c) da brez odlašanja obvestijo konzulat, ki je najbližji kraju nesreče, kadar

morska ali rečna ladja, ki pluje pod zastavo države pošiljateljice, doživi brodolom ali nasede v teritorialnem morju ali v notranjih vodah države sprejemnice ali kadar letalo, registrirano v državi pošiljateljici, doživi nesrečo na ozemlju države sprejemnice.

38. člen

Občevanje z organi države sprejemnice

Pri opravljanju svojih funkcij lahko konzularni funkcionarji občujejo s:

- a) pristojnimi lokalnimi organi na svojem konzularnem območju;
- b) pristojnimi centralnimi organi države sprejemnice, če to dopuščajo zakoni, predpisi in praksa države sprejemnice ali ustrezni mednarodni sporazumi.

39. člen

Konzularne dajatve in takse

1. Konzulat lahko na ozemlju države sprejemnice zaračunava dajatve in takse, ki se za konzularne akte predvidevajo z zakoni in predpisi države pošiljateljice.

2. Dajatve in takse, predvidene v 1. odstavku tega člena, ter potrdila, ki se v ta namen izdajajo, so oproščeni vseh davkov in taks v državi sprejemnici.

II. del

OLAJŠAVE, PRIVILEGIJI IN IMUNITETE, KI SE NANAŠAJO NA KARIERNE KONZULARNE FUNKCIONARJE IN DRUGE ČLANE KONZULATA

40. člen

Varstvo konzularnih funkcionarjev

Država sprejemnica se mora vesti do konzularnih funkcionarjev z dolžnim spoštovanjem in ukreniti vse, kar je potrebno, da prepreči napad na njihovo osebnost, svobodo in dostojanstvo.

41. člen

Osebna nedotakljivost konzularnih funkcionarjev

1. Konzularnih funkcionarjev ni dovoljeno zapreti ali pripreti, razen ob težjih kaznivih dejanjih, in to samo na temelju odločitve pristojne sodne oblasti.

2. Razen v primeru, predvidenem v 1. odstavku tega člena, se konzularni funkcionarji ne smejo zapreti niti jim ni mogoče kako drugače omejevati osebne svobode, razen če gre za izvršitev pravno močne sodbe.

3. Če se proti konzularnemu funkcionarju sproži kazenski postopek, mora priti

pred pristojne organe. Postopek se mora voditi z dolžnim spoštovanjem do konzularnega funkcionarja, razen v primeru, predvidenem v 1. odstavku tega člena, na način, s katerim bi se čim manj oviralo opravljanje konzularnih funkcij. Če je v okoliščinah, omenjenih v 1. odstavku tega člena, potrebno, da se kakšen konzularni funkcionar pripre, se mora postopek proti njemu začeti v najkrajšem možnem času.

42. člen

Obveščanje ob aretaciji, priporu ali kazenskem pregonu

Ob aretaciji ali priporu člana konzularnega osebja ali sprožitvi kazenskega postopka proti njemu mora država sprejemnica o tem čim prej obvestiti šefa konzulata. Če se ti ukrepi nanašajo na šefa konzulata, mora država sprejemnica o tem po diplomatski poti obvestiti državo pošiljateljico.

43. člen

Sodna imuniteta

1. Dejanj, ki jih storijo pri opravljanju konzularnih funkcij konzularni funkcionarji in konzularni uslužbenci, ne obravnava sodstvo države sprejemnice niti ga ne preganjajo njeni upravni organi.

2. Vendar pa se določila 1. odstavka tega člena ne uporabljajo v civilnih tožbah:

a) začetih na podlagi pogodbe, ki jo je sklenil eden od konzularnih funkcionarjev ali uslužbencev, in sicer kadar pogodbe ni sklenil izrecno ali molče kot pooblaščenec države pošiljateljice; ali

b) ki jo je sprožila tretja stran za škodo, nastalo pri nesreči, ki jo je v državi sprejemnici povzročilo vozilo, ladja ali letalo.

44. člen

Dolžnost pričanja

1. Člani konzulata so lahko povabljeni, da pričajo v sodnem in upravnem postopku. Konzularni uslužbenci in člani strežnega osebja ne morejo zavriniti, da bi nastopili kot priče, razen v primerih, omenjenih v 3. odstavku tega člena. Če konzularni funkcionar noče pričati, se proti njemu ne more uporabiti noben prisilni ukrep ali sankcija.

2. Organ, ki zahteva pričanje, se mora izogibati oviranju konzularnega funkcionarja pri opravljanju njegovih funkcij. Organ lahko, kadar je to mogoče, opravi pričanje konzularnega funkcionarja v njegovem stanovanju ali v konzulatu ali sprejme njegovo pisno izjavo.

3. Člani konzulata niso dolžni pričati o dejstvih, ki se nanašajo na opravljanje njihovih funkcij, niti dati na razpolago uradne korespondence ali dokumentov, ki se na to nanašajo. Prav tako lahko zavrnejo, da pričajo kot izvedenci za pravo države pošiljateljice.

45. člen

Odpoved privilegijem in imunitetam

1. Država pošiljateljica se lahko za posameznega člana konzulata odpove privilegijem in imunitetam, predvidenim v 41., 43. in 44. členu.

2. Odpoved mora biti vselej izrecna z izjemo, predvideno v 3. odstavku tega člena, ter mora biti pisno sporočena državi sprejemnici.

3. Če konzularni funkcionar ali konzularni uslužbenec sproži postopek glede vprašanja, v katerem bi užival sodno imuniteto na podlagi 43. člena, se glede nasprotne tožbe, ki je v neposredni povezavi z glavnim zahtevkom, ne more več sklicevati na imuniteto.

4. Šteje se, da odrekanje sodni imuniteti glede kakšne civilne tožbe ali zahteve v upravnem postopku še ne pomeni odrekanja imuniteti glede izvršitve sodbe, čemur se je treba posebej odreči.

46. člen

Oprostitev dolžnosti prijavljanja tujcev in dovoljenja za bivanje

1. Konzularni funkcionarji in konzularni uslužbeneci kot tudi člani njihovih družin, ki živijo v njihovem gospodinjstvu, so oproščeni obveznosti, predvidenih z zakoni in predpisi države sprejemnice o prijavljanju tujcev in dovoljenju za bivanje.

2. Vendar se določila 1. odstavka tega člena ne uporabljajo niti za konzularnega uslužbenca, ki ni stalni uslužbenec države pošiljateljice ali ki opravlja kakšno zasebno pridobitno dejavnost v državi sprejemnici, niti za člane njegove družine.

47. člen

Oprostitev pridobitve delovnega dovoljenja

1. Člani konzulata so glede službe za državo pošiljateljico oproščeni obveznosti, ki jih zakoni in predpisi države sprejemnice o zaposlovanju tuje delovne sile predvidevajo za pridobitev delovnega dovoljenja.

2. Člani zasebne služinčadi konzularnih funkcionarjev in konzularnih uslužbencev, če ne opravljajo nobenih drugih pridobitnih dejavnosti v državi sprejemnici, so oproščeni obveznosti iz 1. odstavka tega člena.

48. člen

Oprostitev izpolnjevanja predpisov o socialnem zavarovanju

1. S pridržkom 3. odstavka tega člena so člani konzulata in člani njihovih družin, ki živijo v njihovem gospodinjstvu, glede službe za državo pošiljateljico oproščeni izpolnjevanja predpisov o socialnem zavarovanju, ki utegnejo veljati v državi sprejemnici.

2. Oprostitev iz 1. odstavka tega člena velja prav tako za zasebno služinčad, ki je izključno v službi članov konzulata, če:

a) ne gre za državljane države sprejemnice ali osebe, ki ima stalno prebivališče v tej državi; in

b) veljajo zanje predpisi o socialnem zavarovanju, ki utegnejo veljati v državi pošiljateljici ali v kaki drugi državi.

3. Člani konzulata, pri katerih so zaposlene osebe, za katere ne velja oprostitev iz 2. odstavka tega člena, morajo spoštovati obveznosti, ki jih delodajalcu nalagajo predpisi države sprejemnice o socialnem zavarovanju.

4. Oprostitev iz 1. in 2. odstavka tega člena ne izključuje prostovoljne udeležbe v sistemu socialnega zavarovanja države sprejemnice, če ta dovoljuje tako udeležbo.

49. člen

Oprostitev obdavčenja

1. Konzularni funkcionarji in konzularni uslužbenci kot tudi člani njihovih družin, ki žive v istem gospodinstvu, so oproščeni vseh davkov in taks, osebnih in premoženjskih, državnih regionalnih in občinskih, razen:

a) posrednih davkov, ki so po svoji naravi običajno vključeni v ceno blaga in storitev,

b) davkov in taks na zasebno nepremično premoženje, ki je v državi sprejemnici, ob pridržku določil 32. člena;

c) davkov na dediščine in dajatev od prenosa premoženja, ki jih pobira država sprejemnica, s pridržkom določil odstavka b) 51. člena;

d) davkov in taks od osebnih prihodkov, vključno z zaslužkom iz kapitala, ki izvirajo iz države sprejemnice, in davkov na kapital, ki se zaračunavajo na vlaganje v trgovinska ali finančna podjetja v državi sprejemnici;

e) davkov, ki se pobirajo za posebne storitve;

f) taks za registracijo (vpis v javne knjige), sodnih taks ali notarskih taks, hipotekarnih taks in taks v kolkih s pridržkom določil 32. člena.

2. Člani strežnega osebja so oproščeni davkov in taks na plače, ki jih prejemajo za svoje delo.

3. Člani konzulata, ki zaposlujejo osebe, katerih plače in zaslužki niso oproščeni davka na dohodek v državi sprejemnici, morajo spoštovati obveznosti, ki jih zakoni in predpisi te države nalagajo delodajalcem do pobiranja davkov na dohodek.

50. člen

Oprostitev carin in carinskega pregleda

1. Država sprejemnica dovoljuje po svojih zakonih in predpisih, ki jih izda, uvoz in oprostitev carin, taks in drugih davščin, razen stroškov za skladiščenje, prevoz in podobne storitve:

a) za predmete, namenjene za uradno uporabo konzulatu;

b) predmete, namenjene za osebno uporabo konzularnega funkcionarja in

članov njegove družine, ki žive v njegovem gospodinjstvu, vključno predmete, ki so namenjeni za njegovo nastanitev. Količina predmetov za vsakdanjo uporabo ne sme presegati količin, potrebnih za neposredno uporabo zainteresiranih.

2. Konzularni uslužbenci uživajo privilegije in oprostitve, predvidene v 1. odstavku tega člena, glede predmetov, ki jih uvozijo ob svoji prvi doselitvi.

3. Osebna prtljaga, ki jo spremljajo konzularni funkcionarji ali člani njihovih družin, ki živijo v njihovem gospodinjstvu, je oproščena pregleda. Pregledana je lahko samo, če obstajajo resni razlogi za domnevo, da vsebuje predmete, za katere ne velja oprostitev iz odstavka b) prve točke tega člena, ali predmete, katerih uvoz ali izvoz je zakonsko prepovedan ali veljajo zanje karantenski predpisi države sprejemnice. V takšnem primeru se sme prtljaga pregledati le v navzočnosti konzularnega funkcionarja ali zainteresiranega člana njegove družine.

51. člen

Zapuščina člana konzulata ali člana njegove družine

Ob smrti člana konzulata ali člana njegove družine, ki je živel v njegovem gospodinjstvu, mora država sprejemnica:

a) dovoliti izvoz premičnega premoženja umrlega, razen tistega, ki je bilo pridobljeno v državi sprejemnici in katerega izvoz je prepovedan v trenutku smrti;

b) ne sme pobrati državnih, regionalnih in občinskih taks na zapuščine ali dediščine in taks za prenos na premično premoženje, ki je v državi sprejemnici izključno zaradi tega, ker je bil umrl v tej državi kot član konzulata ali član družine enega od članov konzulata.

52. člen

Oprostitev osebnih služb in dajatev

Država sprejemnica oprošča člane konzulata in člane njihovih družin, ki žive v njihovem gospodinjstvu, vseh osebnih dajatev in vsake javne službe, ne glede na to kakšne so, kakor tudi vojaških dajatev, kot so rekvizicija, vojna odškodnina in vojaška nastanitev.

53. člen

Začetek in konec konzularnih privilegijev in imunitet

1. Vsak član konzulata uživa privilegije in imunitete, predvidene v tej konvenciji, od trenutka prihoda na ozemlje države sprejemnice, da prevzame svojo službo, ali če je že tam, od trenutka prevzema svoje dolžnosti v konzulatu.

2. Člani družine člana konzulata, ki žive v njegovem gospodinjstvu, kot tudi člani njegove zasebne služinčadi, uživajo privilegije in imunitete, predvidene v tej konvenciji, od najkasnejšega od naslednjih datumov: dneva, ko ta član konzulata začne uživati privilegije in imunitete v skladu s 1. odstavkom tega člena, dneva njihovega prihoda na ozemlje države sprejemnice ali dneva, ko so postali člani te družine ali te zasebne služinčadi.

3. Ko funkcije člana konzulata prenehajo, njegovi privilegiji in imunitete kot tudi privilegiji in imunitete članov njegove družine, ki žive v njegovem gospodinjstvu, ali članov njegove zasebne služinčadi prenehajo praviloma zgodnejšega datuma od tehle dveh: v trenutku, ko oseba za katero gre, zapusti ozemlje države sprejemnice, ali po poteku primerne roka, ki ji je dan v ta namen, toda privilegiji in imunitete veljajo do tega roka tudi ob oboroženem spopadu. Glede oseb, omenjenih v drugem odstavku tega člena, njihovi privilegiji in imunitete prenehajo v trenutku, ko te osebe prenehajo biti člani gospodinjstva ali prenehajo biti v službi člana konzulata, s tem da, če te osebe nameravajo zapustiti ozemlje države sprejemnice v primernem roku, njihovi privilegiji in imunitete trajajo do trenutka njihovega odhoda.

4. Vendar glede dejanj, ki jih konzularni funkcionar ali konzularni uslužbenec stori pri opravljanju svojih nalog, sodna imuniteta velja tudi naprej, brez časovne omejitve.

5. Ob smrti člana konzulata njegovi družinski člani, ki žive v njegovem gospodinjstvu, še naprej uživajo pripadajoče jim privilegije in imunitete do prvega od tehle datumov: ko zapustijo državo sprejemnico ali po poteku primerne roka, ki jim je dan v ta namen.

54. člen

Obveznosti tretjih držav

1. Če konzularni funkcionar potuje čez ozemlje ali se zadržuje na ozemlju kakšne tretje države, ki mu je izdala vizum, če je bilo to potrebno, da začne opravljati svoje funkcije ali da bi se vrnil v svojo službo ali da bi se vrnil v državo pošiljateljico, mu ta tretja država zagotovi imunitete, predvidene v drugih členih te konvencije, ki so potrebne, da bi mu omogočile prehod ali vrnitev. Ta država bo ravnala enako tudi glede članov njegove družine, ki žive v njegovem gospodinjstvu in uživajo privilegije in imunitete ter spremljajo konzularnega funkcionarja ali potujejo posebej, da bi se z njim sestali ali pa da bi se vrnil v državo pošiljateljico.

2. V okoliščinah, podobnih tistim, ki so navedene v 1. odstavku tega člena, tretje države ne bodo ovirale prehoda čez svoje ozemlje drugim članom konzulata in članom njihovih družin, ki žive v njihovem gospodinjstvu.

3. Tretje države priznavajo uradni korespondenci in drugim uradnim sporočilom, vključno s kodiranimi in šifriranimi, ki potuje čez njihovo ozemlje, enake svoboščine in varstvo, ki jih je država sprejemnica dolžna zagotoviti v skladu s to konvencijo. Konzularnim kurirjem, ki jim je bil, če je bilo potrebno, izdan obvezni vizum, in konzularni prtljagi v tranzitu priznavajo enako nedotakljivost in varstvo, kot je to dolžna po tej konvenciji zagotoviti država sprejemnica.

4. Obveznosti tretjih držav iz 1., 2. in 3. odstavka tega člena se nanašajo tudi na osebe, ki so omenjene v zadevnih odstavkih, in na uradna sporočila ter konzularne pošiljke, ki se znajdejo na ozemlju tretje države zaradi višje sile (force majeure).

55. člen

Spoštovanje zakonov in predpisov države sprejemnice

1. Ne glede na svoje privilegije in imunitete so vse osebe, ki uživajo te privilegije in imunitete, dolžne spoštovati zakone in predpise države sprejemnice. Prav tako se ne smejo vmešavati v njene notranje zadeve.

2. Prostori konzulata se ne smejo uporabljati za namene, ki niso združljivi z opravljanjem konzularnih nalog.

3. Določilo 2. odstavka tega člena ne izključuje možnosti, da se v enem delu zgradbe, v kateri so prostori konzulata, namestijo uradi drugih teles (ustanov) ali agencij, če so ti prostori ločeni od tistih, ki jih uporablja konzulat. V tem primeru se omenjeni uradi po tej konvenciji ne štejejo kot del konzularnih prostorov.

56. člen

Zavarovanje za škodo tretji osebi

Člani konzulata se morajo podrediti vsem obveznostim, ki jih nalagajo zakoni in predpisi države sprejemnice glede zavarovanja civilne odgovornosti za uporabo vozila, ladje ali letala.

57. člen

Posebne določbe o zasebni pridobitni dejavnosti

1. Karierni konzularni funkcionarji ne smejo v državi sprejemnici opravljati nobenega svobodnega poklica ali trgovinske dejavnosti za osebni dobiček.

2. Privilegiji in imunitete, predvideni v tem poglavju, se ne priznavajo:

a) konzularnim uslužbencem in članom strežnega osebja, ki v državi sprejemnici opravljajo osebno pridobitno dejavnost,

b) članom družine ene od oseb, omenjene v točki a), in članom njegove zasebne služinčadi;

c) članom družine enega od članov konzulata, ki v državi sprejemnici sami opravljajo osebno pridobitno dejavnost.

III. poglavje

UREDITEV, KI SE UPORABLJA ZA ČASTNE KONZULARNE FUNKCIONARJE IN ZA KONZULATE, KI JIH VODIJO

58. člen

Splošna določila o olajšavah, privilegijih in imunitetah

1. 28., 29., 30., 34., 35., 36., 37., 38. in 39. člen, 3. odstavek 54. člena in 2. ter 3. odstavek 55. člena se uporabljajo tudi za konzulate, ki jih vodijo častni konzularni funkcionarji. Poleg tega so olajšave, privilegiji in imunitete določeni v 59., 60., 61. in 62. členu.

2. 42. in 43. člen, 3. odstavek 44. člena, 45. in 53. člen in 1. odstavek 55. člena se uporabljajo za častne konzularne funkcionarje. Poleg tega so olajšave, privilegiji in imunitete teh konzularnih funkcionarjev urejene v 63., 64. 65. , 66. in 67. členu.

3. Privilegiji in imunitete, predvidene v tej konvenciji, se ne priznajo članom družine častnega konzularnega funkcionarja ali konzularnega uslužbenca, zaposlenega v konzulatu, ki ga vodi častni konzularni funkcionar.

4. Izmenjava konzularnih pošiljk med konzulatoma v različnih državah, ki jih vodita častna konzularna funkcionarja, je dovoljena le s soglasjem obeh držav sprejemnic.

59. člen

Varstvo konzularnih prostorov

Država sprejemnica sprejme vse ukrepe, potrebne za varstvo konzularnih prostorov konzulata, ki ga vodi častni konzularni funkcionar, kakor tudi vse potrebno, da bi preprečila nasilen vstop vanje, njihovo poškodovanje, ogrožanje miru ali žalitev dostojanstva.

60. člen

Oprostitev plačila davkov za prostore konzulata

1. Prostori konzulata, ki ga vodi častni konzularni funkcionar, katerih lastnik ali najemnik je država pošiljateljica, so oproščeni vseh davkov in katerih koli taks, državnih, regionalnih in občinskih, razen tistih, ki so plačilo za posebne storitve.

2. Davčna oprostitvev, predvidena v 1. odstavku tega člena, se ne nanaša na omenjene davke in takse, če so po zakonih in predpisih države sprejemnice naloženi osebam, ki so v pogodbenem razmerju z državo pošiljateljico.

61. člen

Nedotakljivost konzularnih arhivov in listin

Konzularni arhivi in listine konzulata, ki ga vodi častni konzularni funkcionar, so vselej in povsod nedotakljivi, če so ločeni od drugih spisov in dokumentov, še posebej pa od zasebne korespondence šefa konzulata in vsake osebe, ki dela z njimi, in od dobrin (predmetov), knjig in dokumentov, ki se nanašajo na njihov poklic ali gospodarsko dejavnost.

62. člen

Oprostitev carinskih dajatev

Država sprejemnica dopušča v skladu z določili zakonov in predpisov, ki jih lahko sprejme, vnos in oprostitve vseh carinskih dajatev, taks in drugih podobnih dajatev, razen stroškov za skladiščenje, prevoz in stroškov za podobne storitve, za tele predmete, če so namenjeni za uradno uporabo konzulata, ki ga vodi častni konzularni funkcionar: grbe, zastave, table z napisi, pečate in štampljke, knjige, uradne tiskovine, pisarniško pohištvo in pisarniško opremo in pribor in podobne predmete, ki jih konzulatu pošilja država pošiljateljica ali ki so mu poslani na njeno zahtevo.

63. člen

Kazenski postopek

Če se proti častnemu konzularnemu funkcionarju sproži kazenski postopek, mora priti pred pristojne organe, vendar pa se mora postopek voditi z dolžnim spoštovanjem do častnega konzularnega funkcionarja zaradi njegovega uradnega položaja in, razen če je zainteresirani aretiran ali priprt, na način, s katerim bi se čim manj oviralo opravljanje konzularnih funkcij. Če je treba častnega konzularnega funkcionarja pripreti, se mora postopek proti njemu začeti v najkrajšem možnem času.

64. člen

Varstvo častnega konzularnega funkcionarja

Država sprejemnica mora častnemu konzularnemu funkcionarju dati varstvo, ki bi bilo lahko potrebno zaradi njegovega uradnega položaja.

65. člen

Oprostitev obveznega prijavljanja tujcev in pridobivanja dovoljenj za bivanje

Častni konzularni funkcionarji, razen tistih, ki v državi sprejemnici opravljajo kakršen koli poklic ali trgovinsko dejavnost, katerih namen je osebni dobiček, so oproščeni vseh obveznosti, ki jih predvidevajo zakoni in predpisi države sprejemnice o prijavljanju tujcev in pridobivanju dovoljenj za bivanje.

66. člen

Oprostitev obdavčitve

Častni konzularni funkcionar je oproščen vseh davkov in drugih dajatev za dohodke vseh vrst, ki jih prejema od države pošiljateljice za opravljanje konzularnih funkcij.

67. člen

Oprostitev osebnih služb in dajatev

Država sprejemnica oprosti častne konzularne funkcionarje vseh osebnih dajatev in vsake javne službe, ne glede na to kakšne narave so, in vojaških dajatev, kot so rekvizicije, vojne odškodnine in vojaška nastanitev.

68. člen

Fakultativna narava institucije častnih konzularnih funkcionarjev

Vsaka država popolnoma svobodno določa, ali bo imenovala oziroma ali bo sprejemala častne konzularne funkcionarje.

IV. poglavje SPLOŠNE DOLOČBE

69. člen

Konzularni agenti, ki niso šefi konzulatov

1. Vsaka država svobodno odloča, ali bo odpirala ali sprejemala konzularne agencije, ki jih vodijo konzularni agenti, ki jih država pošiljateljica ni določila za šefe konzulatov.

2. Pogoje, v skladu s katerimi lahko konzularne agencije po 1. odstavku tega člena opravljajo svojo dejavnost, kot tudi privilegije in imunitete, ki jih konzularni agenti lahko uživajo, sporazumno določita država pošiljateljica in država sprejemnica.

70. člen

Konzularne funkcije, ki jih opravlja diplomatska misija

1. Določila te konvencije se prav tako uporabljajo, če to sobesedilo dopušča, za konzularne funkcije, ki jih opravlja diplomatska misija.

2. Imena članov diplomatske misije, ki so določeni za konzularni oddelek ali so kako drugače določeni za opravljanje konzularne funkcije misije, se sporočijo

ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali organu, ki ga to ministrstvo določi.

3. Pri opravljanju konzularnih funkcij diplomatska misija lahko občuje (komunicira):

a) z lokalnimi oblastmi konzularnega območja;

b) s centralnimi oblastmi države sprejemnice, če to dopuščajo zakoni, predpisi in praksa države sprejemnice ali ustrezni mednarodni sporazumi.

4. Privilegiji in imunitete članov diplomatske misije, omenjeni v 2. odstavku tega člena, se določajo v skladu s pravili mednarodnega prava o diplomatskih odnosih.

71. člen

Državljeni države sprejemnice ali osebe, ki imajo stalno bivališče v tej državi

1. Razen takrat, kadar daje država sprejemnica dopolnilne privilegije in imunitete, konzularni funkcionarji državljani države sprejemnice ali tisti, ki imajo v njej stalno prebivališče, uživajo glede uradnih dejanj, storjenih pri opravljanju svojih funkcij, le sodno imuniteto in osebno nedotakljivost kot tudi privilegije, predvidene v 3. odstavku 44. člena. Glede teh funkcionarjev je država sprejemnica prav tako zavezana po 42. členu. Če je proti kakemu konzularnemu funkcionarju sprožen kazenski postopek, se mora ta postopek, razen če je funkcionar aretiran ali priprt, voditi tako, da čim manj ovira opravljanje konzularnih nalog.

2. Drugi člani konzulata, ki so državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno prebivališče, člani njihovih družin in člani družin konzularnih funkcionarjev, omenjenih v 1. odstavku tega člena, uživajo olajšave, privilegije in imunitete le v tisti meri, v kateri jim jih dovoli država sprejemnica. Člani družine člana konzulata in člani zasebne služinčadi, ki so tudi sami državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno prebivališče, prav tako uživajo olajšave, privilegije in imunitete le v tisti meri, v kateri jim jih priznava ta država. Država sprejemnica pa mora opravljati jurisdikcijo nad temi člani in osebami na tak način, da pri tem po nepotrebnem ne ovira misije pri opravljanju njenih funkcij.

72. člen

Nediskriminacija

1. Pri uporabi določb te konvencije država sprejemnica ne sme zapostavljati posameznih držav.

2. Za zapostavljanje pa se ne šteje:

a) če država sprejemnica restriktivno uporablja kakšno določbo te konvencije zaradi tega, ker se ta tako uporablja za njene konzulate v državi pošiljateljici;

b) če si posamezne države po običaju ali na podlagi sporazuma vzajemno dajejo večje ugodnosti, kot pa jih predvidevajo določila te konvencije.

73. člen

Razmerje med to konvencijo in drugimi mednarodnimi sporazumi

1. Določbe te konvencije ne posegajo v druge mednarodne sporazume, ki veljajo med državami pogodbenicami.

2. Nobeno določilo te konvencije ne ovira držav pri sklepanju sporazumov, s katerimi bi potrdile, dopolnile ali razširile določbe te konvencije.

V. poglavje KONČNE DOLOČBE

74. člen

Podpisovanje

Ta konvencija je odprta za podpis vsem državam članicam Združenih narodov ali posameznih specializiranih agencij kot tudi vsem državam članicam statuta Mednarodnega sodišča in vsem drugim državam, ki jih je Generalna skupščina Združenih narodov povabila, naj postanejo članice te konvencije, in to takole: do 31. oktobra 1963 v Zveznem ministrstvu za zunanje zadeve Republike Avstrije in po tem do 31. marca 1964 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

75. člen

Ratifikacija

To konvencijo je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

76. člen

Pristop

K tej konvenciji lahko pristopi vsaka država, ki pripada eni od štirih kategorij, omenjenih v 74. členu. Pristopne listine se shranijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

77. člen

Uveljavitev

1. Ta konvencija začne veljati tridesetega dne po shranitvi dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

2. Za vsako državo, ki ratificira to konvencijo ali pristopi k njej po shranitvi dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine, začne konvencija veljati trideseti dan od dneva shranitve ratifikacijske ali pristopne listine.

78. člen

Notifikacija generalnega sekretarja

Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse države, ki pripadajo eni od štirih kategorij, ki so omenjene v 74. členu:

- a) o podpisu te konvencije in o shranitvi ratifikacijskih ali pristopnih listin po 74., 75. in 76. členu;
- b) o datumu uveljavitve te konvencije po 77. členu.

79. člen

Verodostojna besedila

Izvirnik te konvencije, katerega besedila v kitajskem, angleškem, francoskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna, bo shranjen pri generalnem sekretarju Združenih narodov, ki bo poslal overjene kopije vsem državam, ki pripadajo eni od štirih kategorij, omenjenih v 74. členu.

Da bi to potrdili, so podpisani, ki so jih za to pooblastile njihove vlade, podpisali to konvencijo.

Sestavljeno na Dunaju štiriindvajsetega aprila tisočdevetstotriinšestdesetega (1963.) leta.

Po francoskem in angleškem izvirniku prevedel Iztok Simoniti

Avtor se zahvaljuje kolegoma Dragoljubi Benčina in Andreju Grasselliju, za pomoč in številne koristne nasvete ter pripombe pri prevanjanju.

NOVE KNJIGE FAKULTETE ZA DRUŽBENE VEDE

Izvirna dela iz programa 1992:

- dr. Tine Hribar: TEORIJA ZNANOSTI IN ORGANIZACIJA RAZISKOVANJA
- dr. Maca Jogan: DRUŽBENA KONSTRUKCIJA HIERARHIJE MED SPOLOMA
- dr. Slavko Splichal (v sod. z A. Bekešem): ANALIZA BESEDIL
- dr. Ivan Bernik: DOMINACIJA IN KONSENZ V SOCIALISTIČNI DRUŽBI
- dr. Danica Fink Hafner: NOVA DRUŽBENA GIBANJA – subjekti politične inovacije
- dr. Niko Toš: SLOVENSKI IZZIV, dokumenti SJM
- dr. Veljko Rus: MED ANTIKOMUNIZMOM IN POSTSOCIALIZMOM
- dr. Anton Grizold (ured.): RAZPOTJA NACIONALNE VARNOSTI

Izvirna dela iz programa 1993:

- dr. Stane Južnič: IDENTITETA
- dr. Pavle Gantar: SOCIOLOŠKA KRITIKA TEORIJ PLANIRANJA
- dr. Nada Sfiligoj: MARKETINŠKO UPRAVLJANJE
- dr. Niko Toš (ured.): EKOLOŠKE SONDAŽE, dokumenti SJM
- dr. Anuška Ferligoj, Anton Kramberger (ured.): DEVELOPMENTS IN STATISTIC AND METHODOLOGY (Metodološki zvezki 9)
- dr. Bojko Bučar: MEDNARODNI REGIONALIZEM – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij
- dr. Jan Makarovič: LOGIKA DELA, zgodovina in prihodnost
- dr. Drago Zajc: SLOVENSKI PARLAMENT V PROCESU POLITIČNE MODERNIZACIJE

Okvirni program 1994:

- dr. Drago Kos: RACIONALNOST NEFORMALNIH PROSTOROV
- dr. Mitja Hafner Fink: SOCIOLOŠKA RAZSEŽJA RAZPADA JUGOSLAVIJE
- dr. Marko Lah: RAZVOJ IN KONSEKVENCE TEORIJE EFEKTIVNEGA POVPRASEVANJA
- dr. Bogomil Ferfila, dr. Paul Philips: ECONOMIC: SLOVENE AND CANADIAN POLITICAL ECONOMY
- dr. Helmut Willke: SISTEMSKA TEORIJA RAZVITIH DRUŽB
- dr. Franc Mali: ZNANSTVENA SKUPNOST KOT SISTEMSKI DEL DRUŽBE
- dr. Niko Toš (ured.): SJM
- dr. Boštjan M. Zupančič: POLJE MODERNE RESNIČNOSTI
- dr. Stane Južnič: ANTROPOLOGIJA
- dr. Marjan Brezovšek: FEDERALIZEM IN DECENTRALIZACIJA
- dr. Ivan Svetlik (ured.): ZAPOSLOVANJE
- Matjaž Šuen: PREISKOVALNO NOVINARSTVO
- Iztok Simoniti: DIPLOMATSKO PRAVO (KONVENCIJE)

SODELAVCEM TEORIJE IN PRAKSE

V želji po grafični enotnosti oblike prispevkov in njeni skladnosti z mednarodnimi revialnimi standardi prosi uredniški odbor Teorije in prakse sodelavce, da upoštevajo naslednja navodila pri strokovnih in znanstvenih prispevkih:

- 1) Prispevke v dveh izvodih pošiljajte na naslov: Uredništvo Teorije in prakse, Kardeljeva ploščad 5, 61000 Ljubljana.
- 2) Znanstveni in tehni strokovni prispevki naj ne presegajo 15–20 strani (s 30 vrsticami na stran z dvojnim razmakom med vrsticami); pogledi, glose, komentarji in publicistični zapisi naj obsegajo do 10 strani; recenzije po 5 strani.
- 3) Vsak prispevek naj ima na posebnem listu naslovno stran, ki vsebuje ime in priimek avtorja, naslov prispevka, akademski in strokovni naziv ter točen naslov ustanove, kjer avtor dela.
- 4) Znanstveni in strokovni prispevki morajo imeti še angleški naslov; opremljeni naj bodo s povzetkom do 150 besed v slovenščini in po možnosti tudi v angleščini.
- 5) Vrstni red znanstvenih in strokovnih prispevkov naj bo naslednji: naslovna stran (ločeno), tekst, opombe, seznam literature v predpisani obliki.
- 6) Tabele naj bodo natipkane v besedilu prispevka, kamor sodijo. Sheme, diagrami, grafikoni morajo biti izdelani ločeno od besedila in vsak na posebni strani ter oštevilčeni po vrstnem redu pojavljanja v besedilu z označenimi mesti v besedilu, kamor sodijo.
- 7) Seznam literature uredite po abecednem redu priimkov avtorjev (pri anonimnih delih pa velja abecedni red naslova dela). Predvidena oblika seznama:
 - a) Knjiga: priimek in ime avtorja, leto izdaje, naslov, kraj, založba. Primer: Smolnikar Tone (1983): Migracije, Ljubljana, Delavska enotnost.
 - b) Članki v reviji. Primer: Zaletel Franc, (1984): Nova sociološka paradigma. Teorija in praksa, 23(8), str. 70–86.
 - c) Prispevki v zbornikih: Podkrajšek Stane (1988): Neformalne dejavnosti in prostorski razvoj, JV: Kregar Peter et. al., Neformalno delo. Ljubljana, Delavska enotnost. Str. 33–82.
- 8) Vključevanje referenc v tekst; če gre za točno navedbo, ki vključuje tudi stran, uporabite (Torkar, 1981:63), če pa gre za splošno opozorilo na avtorja in delo (Premrl, 1985).
- 9) Uredništvo uporablja za prispevke anonimni recenzentski postopek (brez navajanja avtorja in institucije). Avtor prispevka lahko zahteva od uredništva, da ga seznanijo z vsebino splošnih in konkretnih pripomb recenzenta.
- 10) Zaradi tehničnih razlogov prosimo avtorje, da se izogibajo zapletenim matematičnim izrazom ali uporabi simbola v drugih črkopisih (npr. grške črke).
- 11) Prispevkov ne vračamo.